

MAAKODU

KONKURSI
"KAUNIS EESTI
KODU 2013"
VÕIDUAIAD

Eesti esimene aia-, suvila- ja majaomanike ajakiri • XXIV aastakäik • august 2013

Aednike hullutaja –

siilkübar

Rootsipunane kodu
heinamaal

Rannaaed
kadakate ja roosidega

Seatembud
aiamaal

Mida teha külmade
põrandatega?

Orhideefestivali
kaunid käpalised

hind 2.90 €

ISSN 0235-6899

9 770235 689028

KATUS LÄBI? TEEME ÄRA!

Tuleme kohale ja möödame. Valmistame ning paigaldame. Üle Eesti.

AS TOODE KATUSEABI:

TELEFON: 659 9400, 800 7000

* 2013. aasta jooksul AS Toode paigaldatud katustele TASUTA 1-aastane lisagarantii!

www.toode.ee/katuseabi
e-kiri: toode@toode.ee

Sisukord

8

KODU

- 8 Kodu vanavanemate heinamaal
- 20 Saja-aastane häärber nagu uus
- 28 Vana maja külmad põrandad
- 32 Eesti kaunimad koduümbrused
- 38 Lustakas kottmaja lastele

AED

- 40 Okkaline iluaed rannakarjamaal
- 48 Eesti orhideed – õrnad ja omanõelised
- 52 Siilkübarad pole moenarrid
- 62 Kogu tõde kooliaiaist
- 64 Mis on mulla happesus?
- 68 Uudised

ELULAAD

- 70 Küläs Valloonia teofarmis
- 76 Mitmekesine hoidiseriit
- 80 Augusti sündmuste kalender
- 82 Ristsõna

52

48

42

70

76

20

40

28

38

August – külluse aeg

Siiras tänu teile kõigile, armsad lugejad! Meie kirjakast pole kunagi varem suviti nii pungil olnud. Tähendab, et vaatamata tõttavalt kulgevale suvele, kõikidele töödele, mida see aina juurde lisab, leiate ikka mõne vaba hetke meiega veetmiseks. See teeb tõesti rõõmu!

Metsanotsude sigaduste kirjeldustest valis meie toimetuse parimaks Aino Premeti särtsaka kirja. Teid, Aino, ootavad meie toimetuses Fiskarsi oksakäärid.

Ristsõna lahendasid õigesti need, kes said vastuseks: “Metsloomad tikuvad aeda. Metssiga, metskits, kährikkoer, rebane.” Loosi tahtel osutus võitjaks Helin Seppenen. Võitjale kuulub “Maalehe arbuusi- ja meloniraamat”, autor Harri Poom.

Kauaoodatud puhkuste aeg on jõudnud haripunkti. Plaanin minagi kontoriukse kinni lüüa ning puhkusepäevi nautida. Nagu enamik eestlasi, veedan osa neist päevadest kodus – remonti tehes. Innustust sain tänavustest kaunistest kodudest ning meie “Kodu loo” andekatelt peategelastelt – perekond Verpsonilt. Nad naudivad oma kodu kaunistamist.

Veel tahaks jõuda järve ujuma ja metsa marjule, lillepeenardesse ja aiamaale müttama. Juba saab omakasvatatud saaki talveks purki panna. Üht tööd tehes puhkad teisest – nagu Andrus Kivirähki menukis “Eesti matus”. Hoidistajatel on kindlasti oma väljakujunenud retseptid. Käesolevast ajakirjanumbrist leiate neile loodetavasti lisa.

Sel korral oli teie lemmiklooks Meeli Müüripeali kirjutatud “Kodu rehemajade näituselt”.

Uue lugejamängu teema on august kui suve viimane kuu. Kirjeldage või saatke pilt meile sellest, mis teile augustiga kõige rohkem seostub. On see lõhn, tegevus, mõni heli või hoopis maitse.

Kõige enam elevust tekitanud kaastöö saab preemiaks õunasõbra täisvarustuse – Fiskarsi õunakorjaja ja õunasüdamiku

eemaldaja. Teie kirju ning küsimusi ootame toimetusse hiljemalt 16. augustiks.

Nautimisväärsset augustikuud kõigile!

Kristel Kirss
Maakodu
tegevtoimetaja

Rõõm vanast majast

Meie pere lemmiklugu oli “Kodu rehemajade näituselt”.

Meeldis sellepärast, et meil endalgi vana maja 1930ndatest. Putitame seda ise sees elades kogu aeg. Vahva on lugeda ja vaadata, kuidas see teistel käib!

Jõudu teile vahva ajakirja tegemisel!

Sigrid Metus

Tervitused Tartumaalt!

Kõige huvitavam artikkel oli minu meelest “Sajandi armastuslugu Kunda külas”.

Lubasite küsida ja nüüd tahangi teada: miks on tänavu umbrohi nii lopsakas? Olen elanud ühes paigas juba 25 aastat, aga niisugust umbrohuuputust kartulivagude vahel ma küll varasemast ei mäleta.

Silvi Mihklisaar

Meeldivad mõisalood

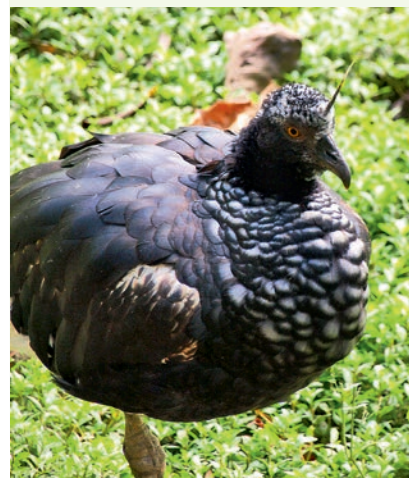
Olen teie ajakirja lugeja olnud juba 9–10 aastat. Mulle meeldib eriti lugeda mõisatest, mis on korastatud ja uuesti üles ehitatud. Olen neist mitut ka ise külastanud. Talude ja kodude lood pakuvad samuti huvi. Hea, et inimestel on tervist ja jõudu Eestimaad kaunimaks muuta.

Violette Haljand

Lemmiklood

Kõige huvitavamad olid Jaan Mettiku lood Peruu loomadest ja taime-dest. Väga meeldis ka “Kodu rehemajade näituselt”. Suur tänu Meeli Müüripealile pika ja sisuka töö eest Maakodus. Õnne ja edu edasiseks!

Tervitustega **Helle Mikk**

Tere, Maakodu!

Minu selle numbri lemmiklugu oli saelõiketehnikas majadest. Sattusin mõned nädalad tagasi Kõue mõisa kontserdile ning imetlesin pikalt sealse hoone imelisi kaunistusi. Ma ei arvanud, et Haapsalus nii palju kaunistatud maju võib kohata! Järgmine kord tuleb pilk kõrgemale tõsta ning hoopis hoonete katusealuseid vaadata.

Tervitades **Ave Sullin**

Vabandus

Maakodu palub vabandust. Heimtali mõisa loosse (Maakodu juuninumber) sattus eksikombel mitu viga. Kubjas, kelle nimetasime ekslikult Lembituks, oli pärit kuulsast Lensinite perekonnast. Pärltkandiga kotike kuulus mõisaproua Alma Constanze'ile, ajalooõpetaja Imbi-Sirje Tormile kinkis selle eluaegne kooliteenija Klaara Elisaar.

Käärilõigete autoriks on Friedrich von Sivers.

Maakodu

MAAKODU

Toimetuse aadress:
Narva mnt 13, 10151 Tallinn.

Levi ja tellimine 680 4444, klienditugi@lehed.ee
Tegevtoimetaja Kristel Kirss
661 3373 kristel.kirss@maakodu.ee
Toimetajad
Kaja Kurg 661 3374 kaja.kurg@maakodu.ee
Jaan Mettik jaan.mettik@maakodu.ee
Jana Rand 661 3375 jana.rand@maakodu.ee

Keeletoimetaja Ene Leivak 661 3311
Korrektor Heli Saar 661 3372
Kujundaja Merike Arbet
Reklaam Helen Lehismets 661 3312
helen.lehismets@lehed.ee, faks 669 8174

Väljaandja AS Eesti Ajalehed
Trükk AS Printall
Kaanefoto Raivo Tasso

PUUSTELLI ON
EESTI KÖÖKE
SISUSTANUD JUBA
AASTAST 1991

DETAILID LISAVAD ISIKUPÄRA

MATERJALIVALIK JA LÄBIMÕELDUD DETAILID TEEVAD PUUSTELLI KÖÖGIST KODU VÄÄRTUST TÕSTVA INVESTEERINGU. PUUSTELLI KÖÖGID ON LISAKS KVALITEEDILE KA KESKKONNASÕBRALIKUD. SEE TÄHENDAB LOODUSEST HOOLIMIST TOORAINEL VALIMISEL, VALMISTAMISEL JA PAIGALDAMISEL.

Puustelli[®]
MADE IN FINLAND

**TULGE
TUTVUMA!**

TALLINN, PÄRNU MNT 66
TEL 6278 800

WWW.PUUSTELLI.EE

Raivo Tasso

Seatembud

aia- ja peenramaal

Metsanotsude kuritegude nimekiri on nii pikk, et nende sigadustest võiks avaldada lausa raamatu. Piirdume esialgu vähemaga. Kogemusi jagavad metssigadega kõrvuti elavad lugejad.

Meie perele ei ole metssead suuri kahjusid tekitanud – kui välja arvata ülesküntud teeäärred ja karjamaa. Viimase kartulisaagi saime 2011. aasta sügisel ning seda arvatavasti tänu meie suurele sõbrale dobermannile, kes hommikul vara ja õhtul hilja käis kartulipõllu äärde oma häda tegemas.

Eelmisel aastal aga sadas tihti ning siis ei viitsinud ta enam põllule joosta. Juba pärast esimest muldamist käisid metsanotsud manti võtmas. Sellele järgnes tükk aega vaikust. Kui pealsed juba suured olid, tulid nad just rohitud maale ja panid kartulid nahka. Pealsed olid kõik ühtpidi vao kõrvale laotud – jäi mulje, nagu oleks inimene tegutsenud.

Siis mõtlesin, et ma ei hakka enam sigade heaks umbrohtu ära kiskuma. Salamisi lootsin, et ehk nad suure rohu seest ei viitsi mugulaid otsida. Ent kartulivõtu ajaks olid neil kartulid võetud, aga umbrohi lокkas edasi.

Tänavu peitsin peenarde vahele sadakond kartulit. Juba sama päeva õhtul, kui imetlesin aknast päikeseloojangut, nägin nelja suurt rui-gamit viljapõllul jalutamas! No tere tulemast! Kärmed poisid, kas pole?

Paar päeva hiljem märkasid, et nad olidki käinud minu peenardes. Olid harvendanud põldube, porgandeid, tilli, hernest. Salatipeenra olid lausa piki peenart üles kündnud. See seeme ei idanenud ja vajas uut külvi. Ma ei olnud jõudnud seda veel teha. Ju andis siga mulle märku.

Ühel juulihommikul avastasin, et nad olid jälle käinud. Olid harvendanud veidi porgandeid, punapeeti, küüslauku ja kõige rohkem sibulaid. Nad olid neid koos pealsetega üles tõmmanud – kõik kenasti ühtpidi vao vahele laotud. Vaatasin ja mõtlesin: kas kärssninal oli kõva nohu, et lõhna ei tundnud? Või ei teinud nad sibulal ja kartulil vahet? Peab ütlema, et sibulaid jätkus meil siiski kõigeks, ka tütrele kaasa panemiseks ning neid on ikka veel veidi alles. Salatipeenart nad seekord ei puutunud. Ju nägid, et uus seeme alles külvatud. Ja mis kõige vahvam – minu 150 kartulit kasvavad ja õitsevad täies ilus, isegi kartulimardikat ei ole.

Esialgu on minu peidetud kartulid veel alles. Ei tea kui kauaks? Eks see selgub sügiseks, sest neil aega ju on veel.

Aino Bremet Piibest

Ingmar Muusikus

Ohtlik loom

Ainuke loomaliik, keda ma metsas seigeldes kohata ei tahaks, on metssiga. Tundub, et nad liiguvad ainult rünnakuks valmis olles! Naljalt oma valitud rajalt ei tagane. Mul on mälestus ühest sügisööst. Aastakümneid tagasi kogunesid noored tehnikumikaaslase koju. Ühel neil hakkas palav ja ta läks jalutama ning kuud vaatama. Nägi siis, et põllul heinapallid pillapalla ning tahtis ühele neist istuda. Heinapall aga pistis pillapalla ning hetkega oli kogu plats oli tühi!

Ilusat suve!

Ene Raudkats
Kuremaalt

Minu kodu on piiratud kõrgete puude ja võsaga. Ainult see tee, mis viib suure teeni, on lage. Umbes poole kilomeetri kaugusel meie kodust on metssigade söötmise koht, juba mitu aastat. Mina nende karja tüüdanud ei ole ja ega nad mind ka sega. Koduteel olen mõnel korral silmanud ühe sea jälgi ning kord nägin talvel kaht metssiga lumes hullamas.

Kõigil naabritel, kahju küll, võtsid metssead kartulid üles juba kevadel, mõnel ka sügisel. On neidki, kes enam kartuleid maha ei panegi. Minu kartulimaa on siiani puutumata.

Aga loom on loom. Ei jõua meie nende rõõmsid keelata.

Tiiu Jõgiste

Andsime sigadele alla

Minu abikaasa ja tema õe lapsepõlvkodu asub metsa serval. Keegi seal ei ela, aga maha müüa ka ei raatsi. Mehe õde rajas sinna maasikaistanduse. Aastaid asi toimis: tööd küll oli, kuid see tasus end ära. Õde sai lississetuleku ja meie saime maasikaid nii palju, kui tahtsime. Kaks aastat tagasi kevadel olid seed maasikates tuh-nimas käinud, midagi hullu ei olnud, uued taimed asemele ja elu läks samas vaimus edasi. Sellel kevadel, kui sinna läksime, oli istandusest järel ainult songermaa. Taastada pole mõtet - liiga suur töö. Nad tulevad ju jälle tuh-nima. Isegi niita on võimatu! Kurb.

Anu Roos

Metsanotsu papujäljed põllul

Elame küllaltki metsa ääres. Eelmisel kevadel, kui kartuli maha panime, soovisime päikesele head paistmist, vihmale parajat sadamist ja kartulimugulatele ning juurviljadele rõõmsat kasvamist. Põldoad said samuti aianurka kasvama. Paari nädala möödudes olid oad üles tõusnud. Ühel päeval tundus meie aia-maa eemalt vaadates ikka väga mustana. Lähemale minnes selgus - kogu põllulapp oli suuri jälgi täis. Kahtlustasin esialgu pötru.

Nägin, et pool maad oli üles küntud kui sahaga. Osa kartuleid vao peal, juured ülespidi kuivamas. Need kartulid, mis ei maitsenud, olid lihtsalt katki hammustatud. Oad olid kõik ära söödud. Olime väga õnnetud.

Sõbranna teadis rääkida, et kui teha hirmutised ja piserdada neile lõhnaõli, siis pidid seed seda haistma ning ei tulevat enam rüüstama. Tühjagi! Mõne nädala möödudes oli suur kari külastanud aiamaa seda osa, kus nad varem ei olnud käinud. Porgandivaguo oli üles küntud. Ei jäänud muud üle, kui pidime ehitama aia ümber. Seegi ei pidanud neid, enne sügist lõhuti aialatid.

Tänavu külvas naabertalunik meie maatükki ümbritsevatele põldudele rapsi. Nüüd, kui raps ümbritseb meie saaki, ei ole notsud veel käinud. Kartul kasvab.

Abikaasa, kes on Lääne-Eesti mees, usub, et tänavu võime ehk isegi põllukraami saada.

Violette Väätša mailt

Bianca Mikovitš

• *Kodu vanavanemate*
heinamaal

Tekst Kristel Kirss / Fotod Sven Arbet

Kaunis ja korrektne talu nimega silt pole Kihmla-Salumäe külas sugugi haruldus. Siin on kõik talud kenasti märgistatud.

Kui Anneli ja Andres Verpsonil maale kolimise soov tekkis, oli mehe vanemate suvekodu kõrval majaehitamise koht juba olemas.

Tallo talu lugu saab alguse Andrese vanematest, kes leidsid endale 90ndate alguses suvekodu Kihmla-Salumäe külas. Nende rõõm oli tõesti suur, sest nad said osta endale maja, mis oli olnud Andrese vanaema sünnikodu.

Juba sissekolinnult leidsid Andrese vanemad ajalehest kuulutuse, et ka nende kõrval olev maatükk on müügis. Seda nähes ei kõheldud hetkegi, vaid osteti ka esivanemate põllumaa ära.

Kuigi Andres on läbi ja lõhki linnapoiss ning sünnist saati Öismäel elanud, muutus tema elu pärast Aegviidust pärit Anneliga tutvumist. Koos

jõuti tõdemuseni, et linn ei ole pereeluks sobilik paik. Kui aeg oli küps, otsustati Andrese vanemate kõrvalkrundile päris oma maakodu ehitada. Majaehituseks läks 1996. aastal. Tookord oli see lihtsalt võssa kasvanud heinamaa. Nüüd on taluhoov eeskujulikult korras ja niidetud. “Me ei ole sellele maapinnale muruseemet külvanud ega labidatäit mulda lisanud. Seesama heinamaa on lihtsalt niidetud,” räägib Andres. Noore männiku all olevat niites nõukaegse kartulimaa vagusid tunda. Suurem ja tõsisem silumistöö võeti ette vaid sissesõiduteed rajades.

Kaarena aeda raamiv männik istutati krundi piirile kohe alguses eesmärgiga, et oleks tolmuja müratõke. Umbes 500 meetri kauguselt raudteelt kandub aeg-ajalt hoovi elektrirongi möödumise müra. Heli tugevus sõltub tuule suunast. “Meie und see ei häiri – suvel magame ikka lah-tise aknaga,” lausub Andres. Rongiliikluse naabruses elamisel on ka omad plussid: juuksurist pereema saab vajadusel kiiresti Tallinna tööle

Rootsipunase laudisega Tallo talu ümbritseb rohelus.

Armas kuivkämbla on suvel aktiivses kasutuses. Ühtlasi pakub raamaturiiul siin meeldivat ajatäitevõimalust. Põrandat katab Anneli kootud kaltsuvaip.

Kunagise heinamaa põuest leitud kividest sai perenaine Anneli teha nägusa kiviktaimla.

ning tütre Kätlin (23) ja Marianne (11) pealinna meelt lahutama. Andres sõidab sootuks teises suunas, tema töötab Kiilis logistikuna.

Untsus laenu taotluse plussid

Aias jalutaja näeb taluhoovis selle koha minevikuga seotud aksessuaare. Nii ilmestab praegust koduhoovi ja kunagist heinamaad uhkeks mükitud niiduk, mis nüüd täidab lillepostamendi kohustusi. Lisaks on hoovis peremehe enda tehtud loorehast õuepink ning söögilaud. Suvisel ajal ei ole paremat paika külaliste kostitamiseks. Elumaja särab taamal rootsipunasena kõrgemal künkal. Kuuldavasti oli 1900ndate alguses samal kohal isegi talumaja olnud. “Vana maja oli siin nii ammu, et isegi minu vanaema ei mäletanud seda. Temagi teadis vaid varemeid,” räägib Andres. “Kui siin kaevandama hakkasime, tuli maapõuest välja kaevu ja vundamendi ring. Ehitasimegi oma maja täpselt vana maja asukohale. Eeldasin, et vanasti ikka teati, millises asendis kodu peab olema.”

Ehitamiseks küsis pere pangast laenu. Nüüd on nad õnnelikud, et neile seda ei antud. Tingimused

Kass Betty armastab mängida mägimändide all, sest seal käib üks väike värvuline temaga pidevalt pahandamas.

olid tookord laenu saamiseks hoopis karmimad kui praegu. Laenuorjuse rasket koormat neil ei ole, kuigi mitmed tööd on võtnud seetõttu rohkem aega. “Samas on palgast ehitamine andnud aega mõtete küpsemiseks. Nii mõndagi sai algsest plaanist teisiti tehtud,” leiab Anneli.

Näiteks oli neil esialgu soov koduks puidust maja ehitada. Projekt ja vundamentki sai tehtud palkmajale. Kui 1996. aastal ehitama hakati,

Selleks et majas oleks väärt küttekahad, käis Andres pottsepatöid õppimas. See on tema enda tehtud kaminahi.

Sõbra abiga valmistas peremees oma maja küttepuude tegemiseks puulõhkumismasina. Arvata võib, et tegu on Ida-Harjumaa kõige vingema tehnikaimega. Nüüd on küttepuude tegemine lihtne.

kerkis hoovi hoopis kivimaja, sest just ehitusmaterjali ostmise eel avati Häädemeestel Fibo ExClay tehase. Fibo kergkruusaplokkide hind oli mitu korda odavam kui palkmaterjalil. "Toona toodi plokid meie hoovi lausa tasuta kohale," rõõmustab Andres ikka veel.

Kivimajale paigaldati aga laudvooder. Maja värvivaliku üle abikaasad isegi ei vaielnud. Andresel oli juba siis, kui maakodu vaid unistus oli, silme ees rootsipunane maja. Selline pildike saatis teda ajast, mil esimeselt välisreisilt Norrast tagasi jõuti. Pärast reisi muut tooni oma unistuste kodul ta enam ette ei kujutanud. "Hea ja odav värv! Me ikka pintseldame seda aeg-ajalt üle, viimati neli aastat tagasi," räägib Andres. "Samas kaitseb see ka puitu. Vihm peseb küll värvikihte maha, kuid tänu sellele püsib maja ilme värske. Kui viimaks puit värvi alt välja tuleb, on aeg taas pintsel haarata."

Künkale ehitatud maja ümbritseb kaunis ja kõrge kiviktaimla. "Kivid on kõige odavam ilus

materjal, millega koduümbrust kaunistada. Meil oli suur kivihunnik keset põldu. Kulus ainult oma jõud ning aeg: kivid ja kangas alla, et oleks lihtne korras hoida. Ei ole mõnus kogu suvi peenras kükitada ja rohida. Tahaks mereranda ka jõuda," tõdeb perenaine.

Ideed küpsevad ajas

Kodu sisemuses on hakkaja pere palju ise teinud. Näiteks käis Andres ahju ehitamiseks kursustel. Suur punastest tellistest kaminahi, mis tuppä sisenejatele kohe silma jääb, on tema esimene tõsine küttekeha.

"Kaminale on iluliistud veel panemata. Aga need on kõigest kümme aastat puudu," teatab ahjumeister naerdes. Asjatundmatu silm nende puudumist küll kohe ei märka. Köögi pliit on võõrsilt kutsutud meistri tehtud. Selle plaanib peremees ümber ehitada. Küttekahad vajavad teadagi puid. Halgude tarbeks on maja taga ootel Andrese enda leiutatud puulõhkumismasin. Nüüd pole puude tegemine mingi probleem.

Köögis ei ole praegu lauda, sest see on restaureerida viidud. "Toolegi alles otsime," teatab Anneli. Hommikuti, kui kõik kiirustavad eri suunas, süüakse seal, kus parasjagu ruumi on. Puhkepäeviti koondutakse söögitoa pika laua taha. "Mulle tegelikult meeldib, kui pere saab söögilaual kokku. Nädalavahetustel lausa ajan peret ühise laua taha," räägib naine naerdes.

Perenaise kuningriik, kus kõik käe-jala juures, on laua puudumisele vaatamata hubane.

Kosutav hommikujook

2 portsjonit

Koostis: 2 dl maasikaid, 4 dl hapupiima, 2 spl kama

Püreesta maasikad hapupiimaga. Lisa kama ja sega hoolikalt läbi, et tükke ei jääks.

Võid lisada kiivit ning erinevaid marju. Soovi korral lisa suhkrut, see sõltub marjade magususest ja sinu enda magusalembusest.

Sobib teha ka külmutatud marjadega.

Foto: Daisy Lappard | Autor: Angelica Udeküll | Allikas: toidutare.ee

 Tartu Mill

Eesti veski aastast 1885

Elutoa ehteks on kenasti taastatud vana mööbel.

Nii tõime me esmalt köögi tööpinnalused kapid ära, hiljem tõime seinakappe veel juurde,” meenutab Andres. “Paljud ei usu, aga tööpoolest Ikeast saab ilusa vastupidava kööginimööbli märksa odavamalt,” lisab Anneli.

Ajal ja selle kulul on ses peres ilmselt eriline tähendus: köögis on koguni kaks toredat kella – üks näitab suvist, teine talvist aega. Tegelikult on üks ajanäitajatest neile kingitud. Selle kinkis Andrese õde, ning kuna värv sobis ülihästi köögiseintega, ei raatsita seda ka mujale viia.

Toreda Verpsoni perega pikemalt vesteldes saab aimu, et kogu nende perekond on kodu sättides nõus pigem veidi ootama, kui et kehvemaga leppima.

See paistab silma ka elutoas, kus ei ole lihtsamat teed mindud. Kõiki siinseid mööblitükke on kasutuskoõlblikuks kohendatud või lausa õppinud meistritel restaureerida lastud. Pilgupüüdajaid on siin mitu. Kena juugendstiilis riidekapi on pererahvas ise uuele elule aidanud. Riide- või pesukapiks väärikas mööblitükk enam ei sobi, sest tänapäeval vajatakse selleks märksa suuremaid mahuteid või lausa garderoobitube. Nii on siingi kappi hoiule pandud hoopis fotod ja albumid. Funkstiilis pehme mööbel, millelt telesaadet nautida, pärineb 1930ndatest. Stiilne komplekt saadi naabrite juurest – Andrese vanematelt – ning lasti korda teha.

Pastelse roheka tooniga võõbatud laudisega seinapinnad sobivad hästi kokku puuviljamustri- lise Morrise tapeediga.

Punastest tellistest laotud tugipostide vahel on interjööri hästi sobivate köögikappide ja riiulite komplekt. Selgub, et nende kappide, riiulite ja kaheosalise valamu järel käidi koguni Soomes Ikeas.

“Kui ei ole disainer ikka projekti teinud, siis on endal raske kohe tervikpilti ette kujutada.

Söögitoa pika nägusa laua taha mahuvad lisaks oma pere liikmetele ka külalised. Kui külalised tulevad, on laual alati ka perenaise küpsetatud tort.

Kätlini romantilise tapeediga toas näeme neiu enda tehtud nagi. Vaibakesse on ema kudunud vanade kampsunite ribad.

Magamistoa voodil on perenaise heegeldatud päevatekk ja põrandal tema kootud kaltsuvaibad.

Vanamööblit ihatakse juurdegi, suviseks traditsiooniks on neil vanavaralaatade külastamine. “Mitu toanurka on seetõttu veel justkui pooleli ja mõned esemed ka veel puudu,” märgib Anneli.

Ühest nurgast kostub äkki kerget krabinat. Selgub, et seal on koduke Marianne kaheaastasele rotile, kel nimeks Valge. “Ma ei oleks iial uskunud, et rott on nii tore ja sotsiaalne loom! Kahju, et ta on nüüd vana ja haige,” räägib Anneli. “Alguses ikka lausa kartsin rott, aga nüüd võõristab teda vaid meie kass Betty.”

Lemmikloomi on peres veel. Kodu valvavad valve- ja kelgukoerad malamoot Nato ja segavereline Kaaro. Andres hoiatab, et jutt malamootidest kui laste sõpradest on ohtlik müüt. Samuti on koerad liiga rännuhimulised. “Meie pere koer võib isegi mulle särnu teha,” märgib ta. “Meil oli plaan olemas: panime maha elektripiirde, varustasime koerad kaelarimhuga. Kahjuks meie koertele see ei mõjunud – ei pea neid elekter ega miski! Ikka panid kodust minema!”

Käsitöö lisab kodule omapära

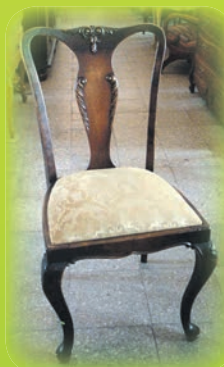
Teisel korrusel on tüdrukute ja abielupaari armaste tapeetidega magamistoad. Anneli ütleb, et neile tapeedipanek meeldib. “Räägitakse, et kui tapeedipanek kaasadele sobib, siis sobib ka kooselu,” vahendab ta.

“Mulle tapeetid nii meeldivad. Ilusate seinakatete pealt ma raha kokku ei hoi!” Lisaks nägusale tapeedile saab magamistubades imetleda perenaise kätetöid. Pereisa ja -ema unekambri põrandal on kaks peenemat sorti kaltsuvaipa ning voodit katab heegeldatud päevatekk. “Seda on ta heegeldanud juba nii kaua, kui ma teda tunnen,” märgib Andres. Anneli naerab ja ütleb, et tegelikult tahaks ta tõesti voodikatet veel laiemaks heegeldada.

NÜÜD KOGU KAUP ALLAHINNATUD -20%

**Kauplus
ALTERMÖÖBEL**
Peterburi tee 65,
Tallinn
tel 600 3788

Avatud
E-R 10-19
L 10-17
P 12-15

kodu lugu

Suviste päevade nautimiseks on maja ees armas istumiskoht.

Igavust siinne perenaine ei tunne. Mullusest talvest on Annelil oma õmblemis- ja käsitöötuba. Kus siis peremehe töötuba on? Anneli hakkab naerma, selgub, et mees tegeleb oma hobidega hoopiski keldris või õues. Peremees tegi näiteks heinamaalt välja sikutatud looreha riismetest kena aiamööbli. Sellist toas juba ei ehita. Andres kahetseb vaid üht – sünnipäevi tema aiamööbli taga ei peeta, sest nende peres on kõik talvised sünnipäevalapsed.

Käsitöötoas on laual pooleli Muhu tikandid. Anneli käis viimati rahvaülikooli tikandikursusel ning nüüd on tuhin sees.

Õmblustoa seintele riputatud fotosid vaadates saame teada, et perenaine on tulihingeline rahvatantsija Aruküla segarühmas. Andres käib tantsijatega väljasõitudel ja esinemistel võimalusel kaasa. Naljatades ja saladuskatte all võib öelda, et eks ole selleks põhjust ka. Ise ta rühmas ei tantsi, aga Anneli tantsupartneriks on naabrimees!

Marianne armastab laulda, harrastab ka rahvatantsu, kuid kõige rohkem meeldib talle kergejõustik, eriti jooksmine. Kätlinile, kes on nüüdseks juba maaülikooli lõpetanud, meeldib väga näputöö. Tema nagi, mis kaunistab neiu tuba, on hästi kaunis. “Mulle meeldib teha neid asju, mis saavad kiiresti, vähemalt kahe päevaga valmis. Ema võib nädalaid millegi kallal tööd teha,” toob ta näite.

Andres ja Anneli on lastega väga rahul, sest mõlemad tüdrukud armastavad käsitööd. Kaunis kodu ja tublid vanema inspireerivad!

Kõikide maal elatud aastate jooksul on Verpsonid aina enam veendunud, et neil oli koduko-

Verpsonite andekas pere: Andres, Anneli, Kätlin ja pesamuna Marianne koos viiekuuse Bettyga.

haga leidmisega vedanud. Kihmla-Salumäe küla on armas ja heas korras. Siin elatakse ka aktiivset seltsielu. Kui vaja, siis tullakse külaplatsil kokku, et ühiselt midagi küla hüvanguks ära teha. Või kui tahtmist on, siis lustitakse koos simmanil. Õnneks ei ole palju vaja. ✨

Suvemoos

1 1/2 l vaarikaid
1 1/2 l punaseid sõstraid
1 1/2 l hapusid kirsse või tavalisi kirsse
1 kg Dansukkeri moosisuhkrut

Loputage ja puhastage marjad. Eemaldage kirssidelt kivid. Valage marjad ja moosisuhkur potti ning laske madalal kuumusel keema podiseda. Seejärel keetke tugeval tulel 5 minutit. Tõstke keedunõu pliidilt ja riisuge hoolikalt vaht. Valage moos soojadesse puhastesse purkidesse. Sulgege purgid ja säilitage jahedas.

Ploomimoos sõstardega

1 kg ploome
500 g musti ja/või punaseid sõstraid
1 kg Dansukkeri moosisuhkrut
50 g mandlilaaste

Kastke ploomid korraks kuuma vette ja koorige, eemaldage kivid. Hakkige väiksemateks tükkideks. Peske sõstrad ja eemaldage varred. Segage keedunõus ploomid, sõstrad ja moosisuhkur ning keetke 10 minutit. Lisage mandlilaastud. Retsepti kogusest saab kokku umbes 1,5 liitrit moosi. Tõstke keedunõu pliidilt, eemaldage vaht ja valage moos soojadesse puhastesse purkidesse. Sulgege purgid ja säilitage jahedas.

Üle 700 retsepti Dansukkeri retseptikogust on nüüd saadaval nutitelefonis eestikeelse tasuta rakendusena. Otsi Google Play Store'ist märksõna Dansukker või skänni see QR-kood:

HÄSTISÄILIVA MOOSI VALMISTAMISE SUHKRUSPIKKER:
1 kg tavalist suhkrut = 1 kg või 2 liitrit marju
1 kg moosisuhkrut = 2 kg või 4 liitrit marju
1 pakk (330 g) moosisuhkrut 1+3 = 1 kg või 2 liitrit marju

NB! Kui valmistad moosi moosisuhkru abil, kulutad suhkrule vähem raha, kuna sama marjakoguse juures kulub moosisuhkrut kuni poole võrra vähem kui tavalist suhkrut!

**Dan
Sukker**

Saja-aastane häärber

Tekst Helju Koger
Fotod Sven Arbet

nagu uus

Tänavu möödub 100 aastat ajast, mil rahutuste käigus maha põletatud Laupa mõisa härrastemaja vundamendil uus häärber valmis.

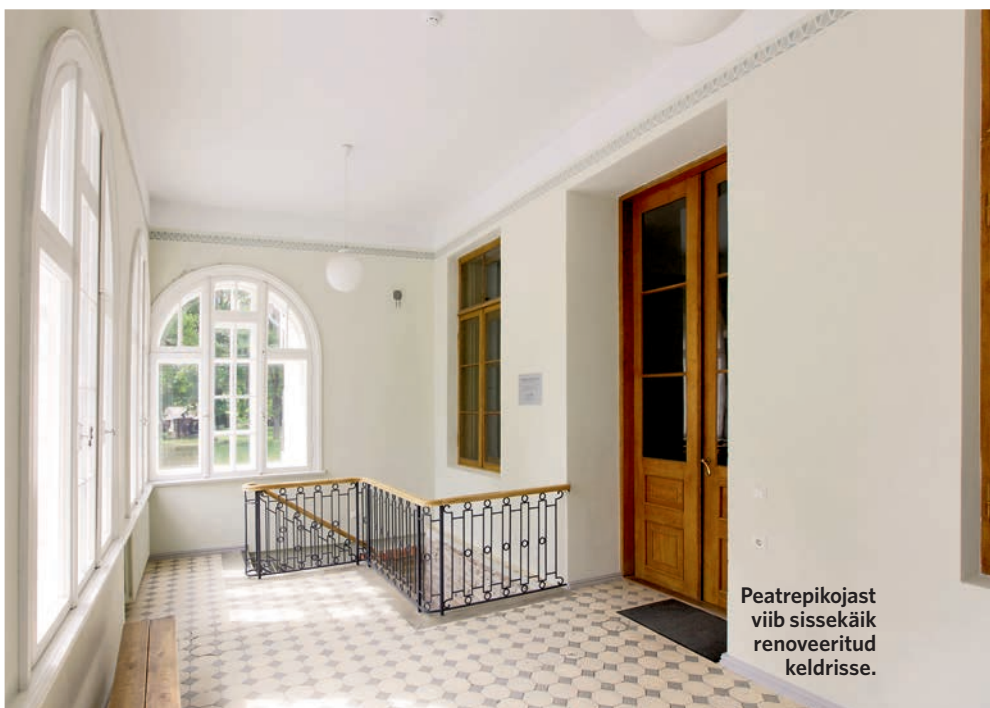
Kui Maakodu 12 aastat tagasi (Maakodu nr 6, 2001) Laupa koolimõisast kirjutas, oli peahoone just väljast korda saanud. Küllusliku valge stukkdekoori, rõdude ja arvukate vintskappidega häärber peegeldus Pärnu jõest vastu nagu roosa pärl. Uhke välimusega häärberi sisemus aga pani ahhetama, iseära-

nis räämas olid keldrid. Kooli tollane direktor Piret Rammo, Järvamaa Mõisakoolide Ühingu üks asutajaid, oli aga optimist: “Kui maja saab kord ka seest remonditud, ei oska huvitavam ja paremat koolimaja tahtagi.”

2010. aasta septembris lõppeski hoone kõiki ruume haarav renoveerimine. Kodune ja rahuliku miljööga saja õpilasega kool on mainekas, ka paljud Türi linna pered ei pea paljuks oma lapsi Laupale saata.

“Paraku ei luba ruumid klasse suuremaks paisutada ning oleme sunnitud soovijaile ka ära ütleva. Teste ja katseid me loomulikult ei korralda nagu linnade eliitkoolid, kõik piirkonna lapsed on oodatud. Ja kui mahub, siis kaugemalt

Renoveeritud Laupa mõisakool asub maalilises paigas Pärnu jõe kaldal.

Peatrepikojast viib sissekäik renoveeritud keldrisse.

Nüüd on keldris pikad valged koridorid, mille põrandaid katavad Orgita dolomiidist plaadid.

tulijadki,” räägib 2005. aastast koolis direktorina töötav Kaarel Aluoja.

See, et ühe maakooli elu tõusvas joones kulgeb, on suurepärane uudis.

Keldrid tühjaks

Kui häärberi ehitust alustati, lükati põlengust jäänud praht keldrisse. Nii jäi osa keldrist enam kui sajaks aastaks suletuks. Renoveerimise käigus otsustati kogu kelder puhtaks teha. Esikülje peatrepi alla tühjaks kaevatud vundamendi vahele rajati õpilaste garderoob. Muinsuskaitset õnnestus hankida luba lississekäigu ehitamiseks, et lapsed ei peaks riidehoidu läbi maja käima. Nii viibki garderoobi verandalt trepp,

mille kõrval seinast turritavad välja mitmes suuruses kivid.

Keskseks ruumiks on pärast endise katlamaja kiviseinte eemaldamist kesksamba ja nelja võlviga suur saal, kus korraldatakse näitusi. Saali ja piki keldrit kulgeva koridori ehteks on Orgita dolomiidi plaatidest põrand. Mõisa ajal oli kõikjal muldpõrand, vaid köögi ees olid kiviplaadid. Eriti suurte sadude korral tõusis põhjavesi keldri põrandani ja tekitas niiskust, aga kööki pidi puhta jalaga pääsema. Ka kooli söögisaalid on keldris.

Keldrikorruse ruumide ülaosas paistab väljakaevatud paekivimüüritis, seinu ehivad betoonist välja ulatuvad suured maakivid. Kõik

Valge kamina ja klaveriga peosaal esimesel korrusel.

Omapärane võreaga peegel peosaali telliti vana foto järgi.

krohviparandused tehti lubikrohviga ja seinad värviti lubivärviga.

Varem kasutuseta olnud ruumid ei seisa enam tühjal. Keldris on nüüd veel poiste tööõpetuse klass ja tualetid. Uuendati keskkütte- ja elektrisüsteem, samuti kanalisatsioon. Keskküttekatelgi asub keldris ning tähelepanuväärne on see, et majas on seniajani kasutusel mõisaegsed radiaatorid. Taubed olid ju uuendusmeelsed mõisnikud. Lisaks keskküttele oli mõisas elekter ja telefon. Osteti auto ning kutsar pidi õppima seda juhtima.

Valge klaver musta hinnaga

Kõige esinduslikumad ruumid paiknevad hoone kahekorruselise keskosa esimesel korrusel. Pruunist värvist puhastatud ornamentidega kivist kamin vestibüülis on praegugi kasutusel. Mõnelgi õdusal õhtul istuvad lapsed selle ees jutte või luuletusi kuulates. Punaste seintega spordisaalis on teine kamin, pruunidest kahlitest. Mõisaajal oli siin härra kabinet ja selle ees kaminatuba. Häärberi parempoolne tiib oligi härra kasutuses, ka praegune direktori kabinet ja selle eestuba. Direktori töölauda taga on Türi kunstniku Ülle Kuldkepi vana foto järgi tehtud õlimaal viimasest mõisahärrast Otto Ivan von

Taubest ja tema prouast. Aknad ja ukсед taastati ning aaderdati, ka aknakreemoonid on mõisaaegsed. Laudpõrandadki on vanad, need puhastati värvist ja õlitati.

Ka peosaalis (mida mõisasaaliks kutsutakse) ja endises söögisaalis olid laudpõrandad, aga pidulikuma mulje tekitamiseks pandi siia parkett. Parketi mustri leidis arhitekt Jaan Jõgi vanalt fotolt, mis oli tehtud põlengueelsest mõisast. Fotosid on säilinud väga palju, need olid suureks abiks nii arhitektile kui ka koolile. Pärast riigistamist seisis mõis kolm aastat tühjana ning sel ajal tassis sisustus laiali, alates nõudest ja iluasjadest ning lõpetades mööbliga. Tasapisi on uut vana mööblit otsitud ja ostetud, aga mõistagi nõuab see aega ja ennekõike raha.

Kaks uhket peeglit, mille ees omapärased võreaiakesed, telliti just fotode järgi. Ühel pildil oli ka tiibklaver ning koolil tekkis kange tahtmine seegi hankida.

Estonia klaverivabriku juhataja Venno Laul oli nõus müüma valge klaveri musta klaveri hinnaga, mis on tüki odavam. Raha koguti kõikvõimalikul viisil – taotleti toetust Eesti Kultuurkapitalist, moodustati klaverifond, koguti annetusi. Puudu jääva osa tasus Türi vallavalitsus. Klaver jõudis ikkagi kohale enne, kui raha kokku sai, aga müüja usaldas ostjat.

“Mõisa renoveerimistöde vastuvõtu peole 2010. aasta oktoobris tuli ka Otto Ivan von Taube lapselaps, Bremenis elav Monika Thein von Plottnitz koos poegade Nicolai Theini ja Jacob Theiniga. Noormehed andsid võrratu kontserdi ning pianist Nicolai Thein mängis sisse ka kooli tuttuue Estonia klaveri. Jacob Thein on õppinud trummar.

Monika Thein von Plottnitz saabub poegade ning pojlastega Eestisse ka oktoobrikuus, kui tähistame härrastemaja sajandat aastapäeva,” räägib Kaarel Aluoja.

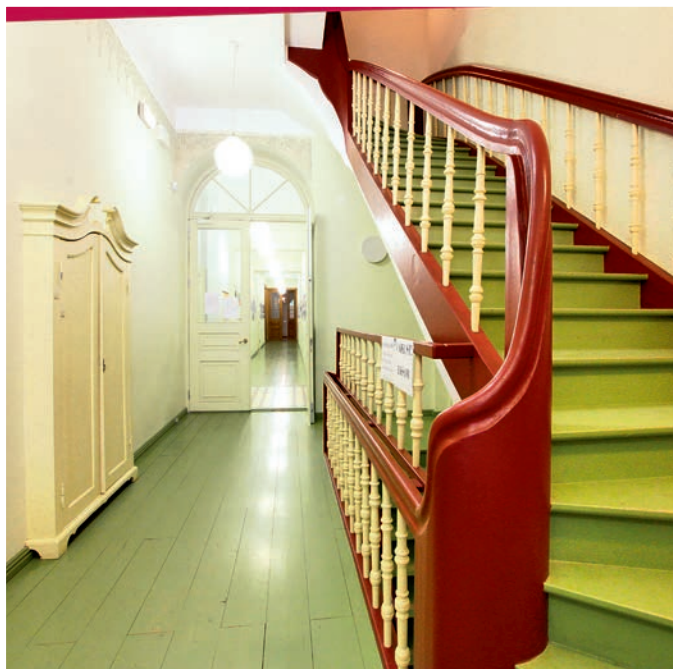
Valge kahlitest kamin on samuti uus vana järgi. Messinglühtrid telliti KAR-grupist ja need on väga esinduslikud.

Roosivanikud lae all

Kui vaheüksed lahti teha, moodustub peosaalist ja kõrvalasuvast endisest söögisaalist – praegusest tütarlaste käsitööklassist – suur avar ruum. Roosakate seintega ruumi keskel troonis Maa-kodu külaskäigu ajal peen peolaud, mis oli juba valmis seatud 9. klassi lõpupeoks. Saali üüritakse pidulikeks sündmusteks ka välja.

“Vanasti olid kõik ruumid tumedate seintega, heledad oli meie soov. See annab avarust ja muudab ju toad rõõmsamaks,” seletab direktor.

Märkamata ei jää seinte üläärt pidi kulgevate ornamentide rida. Renoveerimise ajal värviuuringuid tehes leiti mitmest ruumist trafarettmaalingle jälg, paiguti isegi mitu kihti. Siiski otsustati, et maalingleid ei ole mõtet üleni välja puhastada, see oluks ka liialt töömahukas. Igasse ruumi aga jäeti sondaažiaknad ning uue värvikihi peale

Teisele korrusele viiv restaureeritud trepp, näha on üks kolmest neobaroksest kapist.

Kamin vestibüülis on kasutusel praegugi.

Kesksamba ja nelja võlviga saalis korraldatakse näitusi.

Õdus õpetajatetuba, kooli vaiba ees tammepuust koosolekulaud.

Kapis on peidus toidulift.

maaliti šabloonide abil ajalooline muster. Neisse ruumidesse, kust maalinguid ei tuvastatud, valiti mõnest teisest ruumist leitud muster – roosivani- kude, viinamarjakobarad, vaasid, lehvid jne. Neid on vähemalt kümnekond erisugust. Selle suure töö tegi ära restauraator Õie Tilk.

Endise söögitoa ees valges kapis on peidus toidulift. Mõisaajal sõitsid sellega piduroad köögist üles, jäi ära tüütu ning aeganõudev trep- pidest kõndimine. Lift on töökorras ja praegugi mõnikord ka kasutusel.

Korruse parempoolne tiib on klassiruumide päralt. Siinses koridoris köidavad pilku kolm neobarokset restaureeritud seinakappi.

Mõisakoolil oma vaip

2009. aastal tunnistati Laupa kool konkursi “Eesti kaunis kool” võitjaks. Laureaaditiitliga kaasnes Anu Raua vaip. Preemiavaipa aga kah- juks näha ei saanud, sest see oli väljas nimeka tekstiilikunstniku juubelinäitusel.

Küll aga viib direktor õpetajate tuppa vaata- ma kooli oma vaipa, mille viltisid lapsed õpeta- jate Anneli Paasi ja Pille Ellandi juhendamisel. Tä näitab ka fotosid, kus vaipa vildivad president Toomas Hendrik Ilves ja tollane haridusminister Tõnis Lukas. Vaibal on kujutatud häärber, mille ees jões ujuvad kaks luike.

“Õpetajaelu pakub meeldivaid üllatusi,” juhib Kaarel Aluoja tähelepanu vaiba ees ole- vale toekale tammepuust lauale. Selle kinkisid

MÖÖBLIAIT

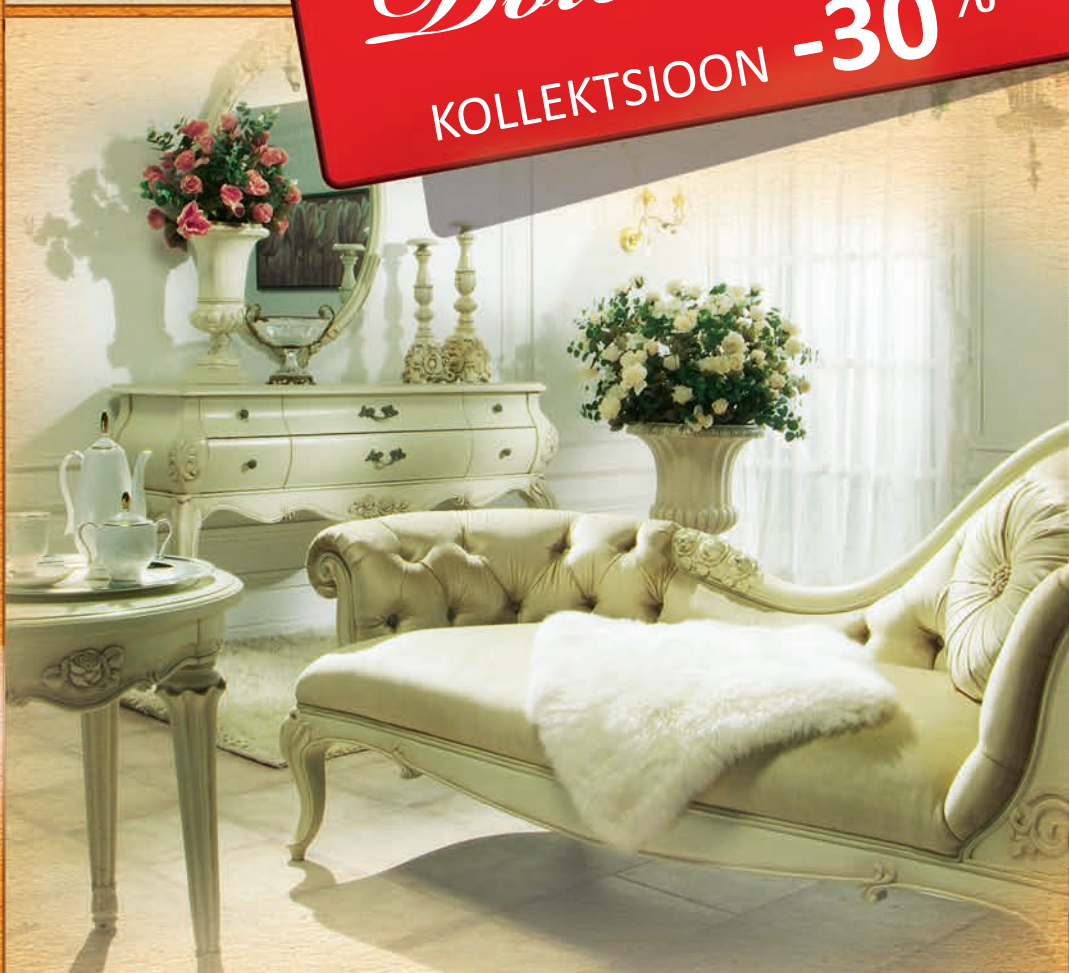
MÖÖBLIAIT

Kogu ornamentika
on käsitöö

Dolce Rosa
KOLLEKTSIOON -30%

MÖÖBLIKLASSIKA

SAUEL
Pärnasalu 34
E-R 10-19
L 10-16

PÄRNUS
-Sillakeskus
Papiniidu 5
E-R 10-19, L 10-16

RAKVERES
Põhjakeskus
Tõremäe
E-P 10-20

TARTUS
Vahi 5
E-R 10-19
L 10-16

NARVAS
TEMPO Keskus
Tallinna mnt 52
E-R 10-19, L 10-17

Laupa põhikooli direktori Kaarel Aluoja selja taga on maal viimasest mõisnikust ja tema prouast.

Reet ja Ülar Männilaan mööblifirmast Retlar OÜ, direktori ühed esimesed õpilased Türi keskkoolist, “sest ilusal koolil peab olema ka väarikas koosolekulaud”.

Uue ilme sai ka teise korruse saal, millest poole võtab enda alla kooli algusaastail ehitatud suur lava. Varem oli lava-ava kandiline, nüüd anti portaalile ovaalne kuju. Lavale viivad puidust trepid, mis osutuvad lahtitõmmatavateks sahtliteks, kuhu saab peitu panna saali toolid. Parkeetpõrand on pärit varasemast remondist.

Saalis on väike valik Ülle Kuldkupi meremaale ja üks põnev õlimaal tuvidega. Kui maalist kaarega mööda käia, siis märkad, kuidas tuvid sellel värvi muudavad.

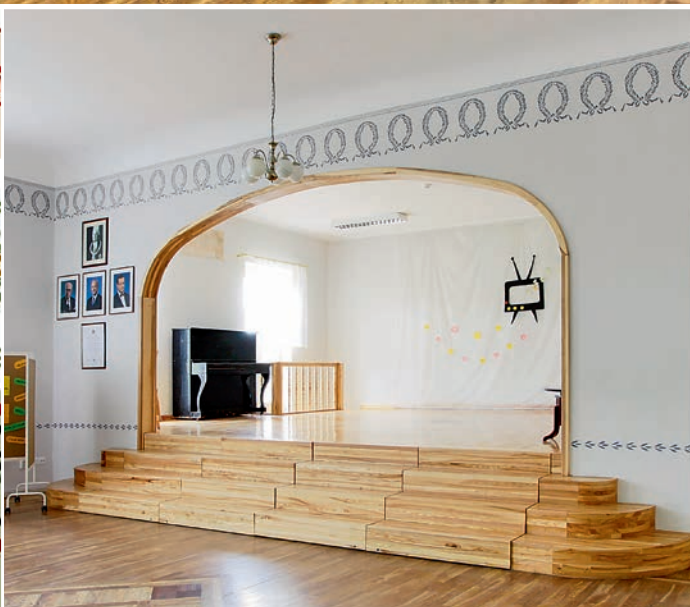

Valik taastatud trafarettmaalinguist.

Pildi lugugi on põnev. Kui kooli tuli kunsti- ja tööõpetuse õpetajaks Margus Tiitsmaa, kunstnikunimega Sorge, võttis direktor nõuks tellida temalt maal, sest mine tea, kauaks nimekas mees kooli jääb. Maal sai valmis – triibulise seina taudal nokkiv tuviparv – ning seda esitleti pidulikult nagu kombeks. Aga miks tuvid?

Kunstnik ütles, et vaatas Tallinnas oma ateljee aknast tuvisid, ja mõtles, et lapsed on ka nagu tuvid, kes vahetunnil samuti nokkapidi koos. Ja siis torkas kellelegi meelde, et tuvi on ju saksa keeles *Taube*. Justkui suguvõsa pilt.

Laupa lapsed armastavad oma koolimaja. Siin võib soojust ja kodusust tajuda igal sammul. Klassisid on enamasti puitmööbel, koridoriseintel

Saali põranda parkett on pärit eelmisest remondist.

Teise korruse lavaportaal sai uue kuju, trepid on üht-aegu lahtitõmmatavad sahtlid, kuhu saab panna toolid.

laste fotonäituse tööd, pildid häärberi restaureerimisest, kunagiste koolilaste raamitud klasitunnistused. Vestibüülis saab lühikese ajaga ülevaate mõisa ajaloost.

Arhitekt Jaan Jõgi, kes sai Laupa mõisas tehtud töö eest 2010. aastal Eesti Kultuurkapitali restaureerimispreemia, on kirjutanud muinsuskaitse aastaraamatus nii: “Kool on mõisahoone parim peremees: ei ole ühtki inimest, kes võiks seda sellisel juhul enda omandiks nimetada, küll aga on palju neid, kes võivad öelda, et see maja on meie oma.”

Renoveerimine läks maksma 20 miljonit Eesti krooni ning see sai teoks Norra Kuningriigi ja Euroopa piirkonna finantsmehhanismi ning Türi valla toel. ✱

Antiigiveeb.ee

Info antiigi- ja restaureerimishuvilisele ühest kohast

Antiigiveeb infopank
 Restaureerimistarvete e-pood
 Restaureerimisala koolituste korraldamine
 Restaureerimistööd objektidel
 Konsultatsioonid

 amello

tel.520 8233 info@antiigiveeb.ee www.antiigiveeb.ee

Vana maja külmad põrandad

Tekst Jana Rand
Fotod Andres Uus, Jana Rand

Kui elamul on vanust enam kui kakskümmend aastat, kurdavad selle omanikud sageli, et maja pole talvekuudel kuigi soojapidav ja eriti jahedad on just põrandad.

Eks tänapäeva inimesed ole harjunud üldiselt soojemate eluruumidega ja ka soojustusmaterjalid on kaasajal märksa efektiivsemad.

Endistel aegadel kasutati elumajade põrandate soojustuseks enamasti lubja-liivatäidet, mis valati laudisele, laagide vahele. Mõnikümmend aastat tagasi hakati soojustuseks kasutama ka klaasvilla, mis nüüdseks on kindlasti tublisti kokku vajunud. Sajandivanustel majadel võib põranda all olla ka pinnase- või savikiht.

Kui põranda alla on pääsenud niiskus, on ka see täidisekihti vajutanud ning soojapidavust oluliselt vähendanud. Selleks et teada saada, mis

1920. aastatel ehitatud elamu sai täiesti uue vundamendi, kuid välisvooder vahetust ei vajanud.

Tungrauale tõstetud sein, vahetatud uued palgid ning näha on ka uus vundament, kergkruusaplokkidest laotud sokkel ja hüdroisolatsioonimaterjal.

maja põranda all toimub, tuleks põrandalaad või -plaat üles võtta, järele vaadata ja siis vajalikud tööd planeerida.

Osal vanadest majadest on nn tuulutavad põrandad, mis tähendab, et põranda alla jääb õhuruum ja põrandalaagid toetuvad tavaliselt

Elamu uus vundament.

Soojustusplaatide, betoonplaadi ning kergkruusaga soojustatud põrand.

täitepinnasesse paigutatud kivipostidele, laagide otsad aga alumisele palgireale või vundamendivööle, kus kivi- ja puitpindade vahel on hüdroisolatsiooniks kasutatud näiteks tõrvapappi. Hoone sokliosas asuvad tuulutusavad, mis tagavad, et põrandasse sattuv niiskus sealt

ka välja tuulduks. Külmade tulekul sulgeb hea peremees tuulutusavad ja varakevadel avab need uuesti, vaadates ühtlasi, kas avad on ikka prahist ja ummistustest puhtad. Ehkki kuiv põrand on hea asi, ilma soojustamata selline suuremat sooja ei pea.

Puudulik soojustus pole ainus põhjus, miks vana maja põrandad külmad on. Külma pääse lähedalt sisse ka vajunud ja soojustamata vundamentide kaudu.

Vundament soojaks

Just vundamenti uuendamisest ja soojustamisest alustati ka ühe 90aastase maja renoveerimist Põlvamaal Rasinal. Tööd selle juures juhtas MTÜ Vanaajamaja üks eestvedajaid Andres Uus, kelle sõnul on siinse kagunurga vanadel ehitistel enamasti see probleem, et vundamentid hakkavad vajuma ja maja sõidab oma kohalt ära, seinad vajuvad kiiva, ja maja on kõigepealt vaja tagasi oma endisesse asendisse panna.

Rasina talul asendati vundamentiks olnud kivid armeeritud taldmikuga. Sokkel laoti Fibo plokkidega, sokliosja ja alumiste palkide vahele paigaldati hüdroisolatsiooni kiht ning soojustati vundament väljastpoolt. Selleks tuli maja tungraudadega tõsta, umbes 3–5m lõik vundamentid ära vahetada ning seejärel uuesti tungrauda edasi tõsta, kuni kogu ring ära tehtud sai.

Üldiselt paigaldatakse soojustus vundamenti küljele nii, et see kataks vundamenti sisepinna kuni põrandavalu tasapinnani. Kõik soklis olevad läbiviigud tuleb hoolega isoleerida ja vajadusel montaaživahu või silikooni abil tihendada, et igasugune niiskuse läbipääs oleks takistatud.

Puhastatud ja tasandatud põrandaalune pinnas soojustati vahtpolüstüreenplaatidega kahes kihis nii, et plaatide vuugikohad ei kattuks. Soojustusplaatidele valati raudbetoonplaat. “Ouline on jälgida, et enne laudpõrandate paigaldamist saaks betoon piisavalt kuivada. Betooni kuivamise ajaks loetakse minimaalselt 28 päeva,” rõhutab Uus.

Pärast betooni kuivamist paigaldati puitlaagid põrandale ning laagide vahe soojustati kergkruusaga. Tähtis on, et laagide alla saaks pandud samuti hüdroisolatsioonimaterjal, mis väldib niiskuse edasikandumist.

Kui palgid vajavad vahetust

Et vesi vundamenti äärde ei koguneks, soovib Andres Uus räästa alla või vihmaveerenni juurde paigaldada ka drenaaži vee ärajuhtimiseks.

Vundamenti tegemise ajal, kui maja nagunii tõstetakse, vahetatakse ära ka pehkinud palgid. Kõige sagedamini vajab vahetust alumine palgikord, samuti aknaalused või katuse läbisadamisest veekahjustusi saanud palgid. Rasina talul läks vahetusse alumine palgikord, kuid vahetusi tehti mujalgi.

Hoone seinte viimistlemiseks on kasutatud traditsioonilist materjali – lubi- ja savikrohvi. Et savikrohv on üsna kallis, saab tublisti kokku hoida, kui teha alumine krohvikihit odavamast lubikrohvist ning savikrohv jätta väliseks viimistluskihiks. Lubikrohv kinnitati palkseinalle löödud puitsõrestikule. Ligemale 3 sentimeetrit paks krohvikihit on üsna korralik tuuletõke. Kui krohv kinnitada aga 5 cm paksusele roomatile, on selline sein natuke soojem.

Soojustatud põrandaga maja on küllalt soe aastaringseks elamiseks. Kui aga hoones elatakse vaid suvel, pole ka soojustamisega vaja üle pingutada.

Tüüpilised on näiteks aidahooned, kus traditsiooniliselt oli tegu tuulutatava põrandaga ehk põranda all on õhuruum. Ka Rasina aida vundamendiks jäi nagu vanasti rida kive, millele maja nurgad ja keskkohat toetuvad. Samas valati nurgakivide alla, maa-alusesse ossa betoonist taldmik, sest siinse savikas pinnas hakkaks pikaajal hoone all ikkagi vajuma.

Põranda talad toetuvad alumistele palkidele ning neile kinnituvad omakorda põrandalauad. Kividest vundament on piisavalt hõre, et õhk igapidi liikuda saaks ning põranda kuiva ja jaheda hoiaks.

Vana puit ja krohv

Aknad olid Rasina elamul veel nii heas korras, et need said restaureeritud ja tagasi oma koha peale pandud. Aknapalede alumised nurgad, mis olid pehkinud, proteesiti. Ka hoone laudvooder oli küllalt heas seisus, et seda mitte vahetama hakata. Vana vooder kaeti muldvärviga.

Maja sees avastati heas seisukorras olev Poola tüüpi laelaudis ning osas ruumides ka vana laudpõrand. Nii lae- kui põrandalauad võeti ettevaatlikult lahti, viidi välja, puhastati ketaslõikuri otsa pandud lihvimisplaadiga laudhaaval ning pandi oma kohale tagasi.

Osas ruumides on põrand tehtud uuest lauast, kuid jälgides vana traditsiooni – lauad on eri laiusega ning kinnitatud põrandalaagide külge kruvidega nagu vanasti. Ainult et vanasti kasutati kruvide asemel pigem naelu, iga laagi kohta kaks naela. Kruvipeade jaoks puuriti augud, mis hiljem punnidega kaeti.

Kauni ja elava laudpõranda puhul arvestage kindlasti pragudega, mis tekivad lauavahedesse õhuniiskuse vähenemisega. Puitpõrandast lugu pidav inimene suudab mõõdukate pragudega leppida, kuid kellel need silma riivavad, võivad kasutada näiteks 45kraadise nurga all faasitud servadega laudu. Nurga abil tekib laua mõlemasse äärde umbes kahe millimeetri laiune kattev serv, mille alla jääb peitu eelkõige tekiv pragu. ✨

Soojal ajal kasutatava aida põrand on soojustamata, traditsiooniline tuulutatav põrand.

EfBild

Ehitame efektiivseks

MEIE TEENUSED:

- võtmed kätte majalahendused
- seinaelementide tootmine
- energiatõhususe hindamine
- projekteerimine
- projekti juhtimine ja järelevalve
- ristkiht puidust hoone elemendid

EfBildi eesmärk on pakkuda oma partneritele ja klientidele pikaajalist ja kvaliteetset koostöösuhet.

Meie missioon on luua kliendile kvaliteetne ja tervislik elukeskkond, arvestades loodava elamu funktsionaalsust ja majandamise efektiivsust.

EfBildi töötajad ja partnerid on kõrgelt kvalifitseeritud, pikaajalise kogemusega spetsialistid. Me loome naturaalseid materjale kasutades Saksa kvaliteediga põhjamaa kliimasse sobivaid energiatõhusaid hooneid.

VÕTA MEIEGA JULGELT ÜHENDUST JA ME AITAME LUUA SULLE PARIMA FUNKTSIONAALSUSE, SISEKLIIMA JA MAJANDUSLIKU EFEKTIIVSUSEGA KODU!

www.efbild.ee | info@efbild.ee | tel 508 1963

Silja Piirisalu ja Valjo Laanetu kodu Sargvere külas Paide vallas Järvamaal.

Eesti kaunimad

Fotod Kodukaunistamise Ühendus

koduümbrused

Tänavusel võistlusel "Eesti kaunis kodu" valiti taas välja kõigi Eesti maakondade ja nelja suurema linna ilusaimad koduaiad ning kortermajade ja asutuste ümbrused, kauneimad külad ja omavalitsused.

Eesti Kodukaunistamise Ühendus selgitas välja ka Eesti parima heakorraga tööstusmaastiku ja tervisespordirajatise, koos Eesti Korteriühistute Liiduga valiti välja kauneim kortermaja.

Kodukaunistamisliikumise patroon president Toomas Hendrik Ilves tunnustab kaunite paikade loojaid 25. augustil Räpina Aianduskoolis Põlvamaal.

Maarika Värava
suvekodu
Vaisi külas Nõva vallas.

Signe ja Hans Jürisoo
Kasekopli talu Allika
külas Käina vallas
Hiiumaal.

Kai ja Kaido Saare kodu
Luua külas Palamuse
vallas Jõgevamaal.

Koidu ja
Heigo Peneki
koduümbrus
Koogu külas
Aseri vallas.
Varemed on
oskuslikult
ära kasutatud
aiakujunduses.

Perekond
Kalamäe kodu
Kelvingi külas
Viimsi vallas
Harjumaa.

Harjumaa

- Perekond Kalamäe kodu Kelvingi külas Viimsi vallas.
- Kriste Mägi Juhani talu Madise külas Padise vallas.
- Korteriühistu Männimetsa tee 1 Järvekülas Rae vallas.
- Kõue mõis Triigi külas Kõue vallas.
- Kauneim omavalitsus: Rae vald.

Hiiumaa

- Signe ja Hans Jürisoo Kasekopli talu Allika külas Käina vallas.
- Lasteaed Tirtspõnn Käinas.
- Kauneim omavalitsus: Kärdla linn.

Ida-Virumaa

- Kersti ja Jevgeni Mirontšiku kodu Kiviõlis.
- Koidu ja Heigo Peneku kodu Koogu külas Aseri vallas.
- Lasteaed Rukkilill Sillamäel.
- Valentina Böstrova kodu Narva-Jõesuus.
- Kauneim omavalitsus: Püssi linn.

Jõgevamaa

- Perekond Tammaru kodu Pakaste külas Jõgeva vallas.
- Helju ja Jüri Ansbergi kodu Kärde külas Jõgeva vallas.
- Svetlana Seemani ja August Retsä kodu Tabiveres.
- Kai ja Kaido Saare kodu Luua külas Palamuse vallas.

Järvamaa

- Silja Piirisalu ja Valjo Laanetu kodu Sargvere külas Paide vallas.
- Aivi ja Arvo Kuutoki Takkasaare talu Karjakülas Türi vallas.
- Regina ja Kristjan Vestungi kodu Paides.
- Sihtasutus A. H. Tammsaare Muuseum Vargamäel Vetepere külas Albu vallas.
- Kauneim omavalitsus: Järva-Jaani vald.

Läänemaa

- Maire ja Avo Koppelmaa kodu Rannakülas Nõva vallas.
- Maarika Värava suvekodu Vaisi külas Nõva vallas.
- Lija ja Üllar Rosenbladi kodu Rälby külas Vormsi vallas.
- Tõnu ja Zoja Vipre kodu Parivere külas Lihula vallas.

Erli Ankro ja Taavi
Parti kodu Taaravainu
külas Rakvere vallas
Lääne-Virumaal.

Maret Salujärve
ja Rein Sinijärve
kodu Lavassaare
vallas Pärnumaal.

Perekond
Suure kodu
Põlvas.

Kena haljastus
Rapla linnas.

Lääne-Virumaa

- Erli Ankro ja Taavi Parti kodu Taaravainu külas Rakvere vallas.
- Luule Väli ja Eigo Soosalu Lillemäe talu Kulina külas Vinni vallas.
- Perekond Pello kodu Väike-Maarjas.
- Vinni Perekodu.

Põlvamaa

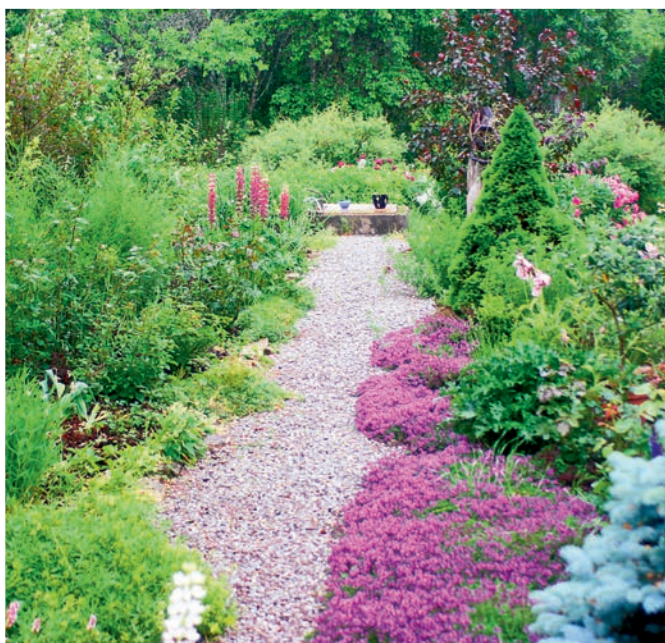
- Perekond Hiisi ja Helve Eesmaa kodu Sillapää külas Räpina vallas.
- Maret ja Tõnu Lauri kodu Mammaste külas Põlva vallas.
- Perekond Suure kodu Põlvas.
- Perekond Madissoni kodu Adiste külas Põlva vallas.

Pärnumaa

- Perekond Männi Jõrve talu Linakülas Kihnus.
- Kaidi ja Jaan Ilvese ning Anu Viigi ja Raigo Lemberi kodu Kilingi-Nõmmel.
- Maret Salujärve ja Rein Sinijärve kodu Lavassaare vallas.
- Perekond Peetsalu suvekodu Seliste külas Tõstamaa vallas.

Raplamaa

- Merle Plado ja Sulev Paareti kodu Märjamaal.
- Perekond Kaadu kodu Kuku külas Rapla vallas.
- Perekond Volke kodu Saksa külas Kehtna vallas.
- Kauneim omavalitsus: Rapla linn.

Riima ja Priit
Randviiru OÜ
Portselaniaed
Levalõpme külas
Muhus.

Saaremaa

- Airi Truu ja Aare Alba Hindreku talu Pähkla külas Kaarma vallas.
- Riima ja Priit Randviiru OÜ Portselaniaed Levalõpme külas Muhus.
- Helve ja Vello Liivi Tammepõllu talu Viidu külas Lümanda vallas.
- Piret Maidle ja Aivo Roosi ning Endel Maidle Kurisoo talu Kõrkkülas Kärla vallas.

Tartumaa

- Küllike ja Peeter Lääne kodu Möllatsi külas Tartu vallas.
- Anneli ja Eiko Selgise kodu Ülenurmel Ülenurme vallas.
- Aleksandra Villi kodu Vissi külas Nõo vallas.
- Mäksa vallamaja Poka külas.
- Kauneim omavalitsus: Kambja vald.

Mänguväljak
Kambja vallas.

100% HINGAVAD FASSAADIVÄRVID

ORIGINAAL

EI VAJA KRUNTI EGA IMMUTAMIST

MULDVÄRV
Rootsi punane

FASSAADIVÄRV
sobib ka
hööveldatud
puidule

FALU VAPEN

Saadaval erinevates värvitoonides!
Parimatest ehitusmaterjalide kauplustest

www.hansavarv.ee

Linda ja Urmas
Tappo kodu
Tallinnas.

Valgamaa

- Elke ja Andres Oleski Järve talu Kulli külas Hummuli vallas.
- Maike ja Peeter Sillaotsa Raiksilla talu Taagepera külas Helme vallas.
- Juta ja Ando Meema kodu Otepääl.
- Perekond Kalda Oti publi Otepääl.

Viljandimaa

- Diana ja Joel Purga kodu Vastemõisa külas Suure-Jaani vallas.
- Perekond Paju kodu Penuja külas Abja vallas.
- Suure-Jaani Kondase pargi puhkeala.
- Korteriühistu Oru 1 Abja-Paluojaal.

Narva lasteaed Pingviin
Soldino linnaosas.

Perekond Paju kodu
Penuja külas Abja vallas
Viljandimaaal.

Ave ja Arvi Saluoru kodu
Kangsti külas Varstu vallas
Võrumaal.

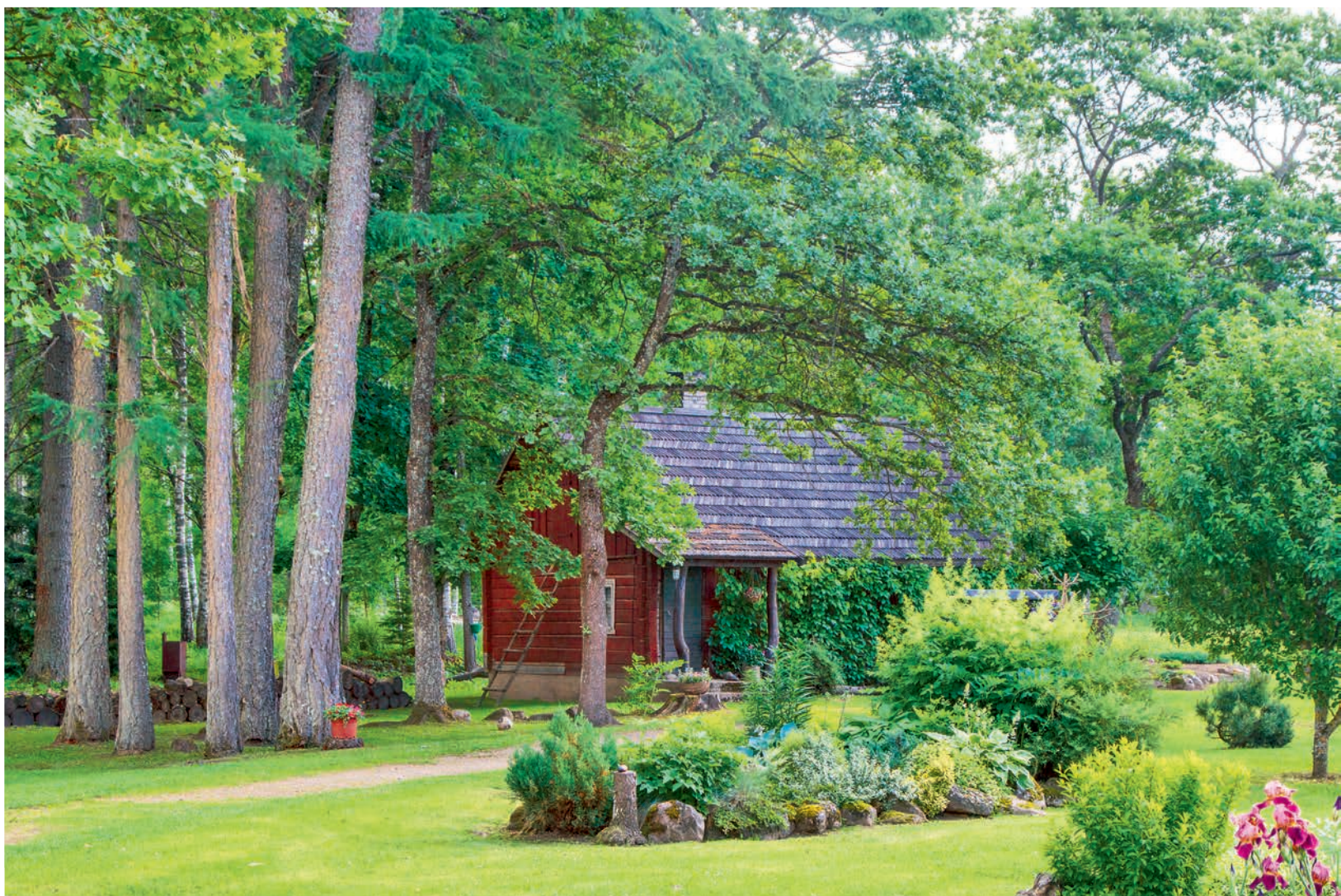
Terje
Steinbergi
kodu Pärnus.

Võrumaa

- Ave ja Arvi Saluoru kodu Kangsti külas Varstu vallas.
- Perekond Luha kodu Kose alevikus Võru vallas.
- Eike ja Urmas Koemetsa kodu Kaika külas Antsla vallas.
- Mõniste rahvamaja Kuutsi külas.

Narva

- Perekond Leonovitsi kodu.
- Korteriühistu Oru 11.
- Lasteaed Käoke Pähklimäe linnaosas.
- Narva lasteaed Pingviin Soldino linnaosas.

Maike ja Peeter Sillaotsa Raiksilla talu Taagepera külas Helme vallas Valgamaal.

Pärnu

- Terje Steinbergi kodu.
- Perekond Pajula kodu.
- Liivia Eensalu kodu.
- Urmas Juuriku kodu.

Tallinn

- Linda ja Urmas Tappo kodu.
- Andrus ja Maris Sisaski kodu.
- Arkadi Saferi kodu.
- Korteriühistu Sõpruse pst 170, 172 / Varese 8a.

Tartu

- Terje ja Urmo Pärge kodu.
- Perekond Kaasiku kodu.
- Perekond Vingerfeldi kodu.
- Perekond Gromovi kodu.

Eriautasud

- Parim tervisespordirajatis: Värska tervisespordikeskus Värska vallas Põlvamaal.
- Parim tööstusmaastik: OÜ Sadala Agro Sadala alevikus Torma vallas Jõgevamaal.
- Kauneim kortermaja: Metsa 71 Haapsalus.
- Kaunis muinsuskaitseobjekt: korterelamu Lepiku 9 Tartus. ✨

Perekond Vingerfeldi kodu Tartus.

KRISTIINE AIAKESKUS

müüb roosiistikuid,
püsi- ja suvelilli, ilupuid ja -põõsaid,
okaspuid, hekitaimi, viljapuud,
marjapõõsaid, maasika- ja
vaarikataimi ja palju muud.

Linnu tee 39, Tallinn
avatud iga päev 9–19
tel 677 3426
www.kristiineaiakeskus.ee

Lustakas kottmaja lastele

Tekst ja fotod Liivi Leppik

*Toredaim amet jõuab
meile kätte vanaema
rollis, kui vallatult
mõeldes saab armsatele
lastelastele põnevaid
mänge välja mõelda.*

Tekstiilidisainer Liivi
Leppiku riputatav
pesake pakub
Tristenile suurt
põnevust ja rõõmu.

Omatehtud mänguasjad on alati kõige vahvamad. Vanaemaks saades ja laste lapsi hoides on aega nuputada, kuidas mudilaste elu maal lõbusamaks muuta. Tekstiilidisainerina vaatasin loomulikult kohe kangaste poole. Soovisin, et lastel oleks maakodus uus ja põnev mängumajake, kuhu nad saaks ka sisse pugeda.

Kangast maja asemel õmblesin aga pehme põhja ja akendega mõnusa pesa, mida on kerge puu otsa üles riputada. See käib lihtsalt kokku ning vihma korral kiiresti lahti. Karkassiks läks vaja vaid hularõngast. See tuli pesaga ühendada nii, et hiljem saaks mängumajakest pesumasinaga pesta.

Valisin tekstiilikaks laste lemmiktelgelastega ehk Angry Birdsi mustriks kanga. Seda kulus 3,1 meetrit. Veel läks vaja tugevduslinte (21 m), tugevat kandipaela (6,2 m) ja takjapaela (2,5 m). Kõik need materjalid leidsin Kangadžunglist. Pesavooderduseks valisin karvase "rohkanga", mis jäi silma Abakhanis. Metallist 90cm läbimõõduga hularõngas sai ostetud Dünamost.

Riputamiseks sobilik S-kujuline konks on müügi Bauhausis.

Tugeva põhja jaoks palusin laste vanaisal lõigata vineerist ketta. Selle pehmen-duseks kasutasin porolooni. Akendele õmblesin sääsekaitseks katted, mida lapsed saavad soovi korral kokku-lahti rullida või paeltega akna kohale kinnitada.

Pesavooderduseks ehk mõnusaks olemiseks õmblesin lisaks mõned väikesed padjad.

Alguses mõtlesin, et majake võiks maast kõrgemal rippuda ja kiikuda. Nende katsetuste käigus sai päris palju nalja, sest põhi ei püsinud tasakaalus - lapsed veeresid pesas ühest äärest teise. Turvalisem ja kindlam on, kui majake toetub põhjaga maapinnale.

Maailmas on alati avastamist palju, kuid vahel võime ka ise midagi põnevat juurde luua. ✱

Töö käik

1. Maja kanga (laius 3,1 m x kõrgus 2,1 m) esiaäred kantige tugeva kandiga, need jäävad ukseavadeks. Kanga ülemine ja alumine äär palistage 5 cm laiusest, et tekiks tunnelid tugeva nõõri jaoks. Võrdsete vahedega märkige kangale vertikaalselt 8 tugevduslindi asupaigad. Lõigake 4 x 5,2 m pikused lindid ning õmmelge suunaga alt üles, alumisest palistuse äärest kuni ülemise palistuse ääreni. Vastaskülgedele paigutatuna moodustuvad nendest üles riputusaasad.
2. Enne kangale kinni õmblemist võite lindile juba õmmelda karedad takjakinnitusribad 35 cm kõrgusele – 8 tk. Need hoiavad põhja paigal. Samuti kinnitage 150 cm kõrgusele kinnituslindid (8 tk) rõnga jaoks. Fotol on näha rõnga takjapaela kinnitus, mis koosneb karedast ja pehmest takjapaelast.
3. Akendeks lõigake kangasse 30cm diameetriga avaused tulevase majakese külgedele, umbes 95 cm kõrgusele. Ümmargused ääred kantige. Soovi korral õmmelge sääsekaitses kardinad, ning sise-musse, näiteks akende alla, 30 x 30 cm suurused taskud.
4. Põhja 80cm diameetriga vineerketas katke pehmendava poroloonikihiga. Siis õmmelge sellele ümmargune eemaldatav kate. Pealmine pool võiks olla karvasest kangast, alumisele võib kasutada mingit lihtsamat kangast. Katte alumise poole välisäärtesse õmmelge pehme takjapaela ribad (kokku 8 tk). Paigutage need suunaga keskosa poole. Ühendage majakese ukseava alumine osa kokku 30 cm ulatuses ja ülevalt katuse poolt 15 cm ulatuses. Krousigi tugeva nõõriga kokku alumine ja ülemine "kotisuu". "Kotisangad" (4 tk) jäävad ülevalt august välja. Riputage ning siis paigutage sise-musse põhi. Nüüd kinnitage metallist hularõngas, ja ongi vahva pesake valmis!

Suurepärane energiallikas!

Suhkruta,
Odrateradega

Värske
küüslauguga

Seemnete ja
teraviljadega

Okkaline iluaed rannakarjamaal

Tekst Bianca Mikovitš

Fotod Sven Arbet, Bianca Mikovitš, Irina Mägi

Ülo Tohv rajas Lääne-Saaremaa rannaniidule omalaadse aia, kus roosid sirguvad kõrvuti kadakatega. Tänu suure mere hingusele püsib loodud ilu hilissügiseni värvikirev.

Suurte tumedate silmadega puuhobune kõigub, kuid jääb jalule. Riigikogu esimees Ene Ergma otsustab, et ei hakka siiski hobuse selga ronima, patsutab teda turjale ja kaob põõsaste vahele. Lümända valla Karala külaga tutvuma tulnud "Aasta küla" žürii on uudistamas kohaliku mehe kadastikku rajatud aeda ega saa sealt enam minema. "Sellel mehel

peab olema erakordne geomeetiline nägemus," hindab Ene Ergma. "Tavalise mõtlemisega inimene ei oska niimoodi maastikku näha ja planeerida!"

Ülo Tohvi aednikutööd võikski nimetada pigem maastikukujunduseks, sest päris aiast on see ammu välja kasvanud.

Sobib ainult loomulik

Väärivate kiviaedadega Ülgape põlistalu asub kohe suure mere ääres, kus Gotland on lähemal kui Tallinn. Kevaditi vallutavad kivise rannaniidu aas-karukellad, mida õitseb siis korraga tuhandete kaupa. Ükski paarimeetrine peenar selle õitemerega konkureerida ei jaksaks.

"Siinne loodus on ise nii võimas, et midagi tehnilikult juurde luua poleks õige," arwab Ülo Tohv. "Nii ma olen rohkem hooldanud ning

Vaade kadastikust kodu poole: rannaniit on hooldatud nii, et oleks avarust ja samuti hubaseid nurgakesi.

Ümarate kadakate vahel on oma koht ka korvpallirõngal. Selles aias on jooksmine ja hüppamine lubatud.

kujundanud ja püüdnud ära kasutada seda, mis juba olemas on.” Juurde on toodud peamiselt roose ja mõningaid puid-põõsaid.

“Kui taim näeb siin välja nii, nagu see olekski tema loomulik kasvukoht, siis ta sobib siia,” selgitab peremees. Vahel tuleb mõnda taimet mitu korda ringi kolida, enne kui ta päris õigesse kohta jõuab. Ülo selgitusel järgib ta põhimõtet: juurde istutatud taimed ei pea domineerima, nad peavad sobituma sellega, mis oli enne neid. Enne on aga olnud esmalt lagedavõitu, siis kadakaid ja kibuvitsapõõsaid kasvatav mererand, kust mindud kalale ja hülgepüügile. “Mis siin aia tagagi muud oli kui malts, mida teinekord vikatiga maha niideti. Alustades olid ju muruniidukidki sellised, et enne tuli vikatiga kõrgem rohi maha lüüa, siis sai alles niitma hakata,” meenutab Ülo.

Mereäärse aias on oma koht paadil, mis kadakate vahel pensionipõlve veedab.

Riigikogu esimees Ene Ergma tundis end Ülo Tohvi aias väga hästi ning ei olnud kiidusõnade-ga kitsi. Peremees omakorda soovitas tal jätkuvalt julgelt haamriga põrutada ja oleks poliitiku hea meelega puuhobuse selga aidanud. See plaan jäi aga sinnapaika ning Ene Ergma leiti hiljem hoopis vaateplatvormilt vaikselt mõtisklema ja merd imetlema.

Värava tagant algab nagu teine maailm.

Selles omatehtud suitsuahjus valmivad hõrgud kalad.

Varjualuse juurde rajatud vaateplatvormilt saab heita pilgu nii oma aiale kui näha, mis merel toimub.

Kümmekond aastat tagasi istutas ta aia taha mõned puud ning võttis ette esimesed korrastustööd. Need, kes sarnast teed alustanud, teavad – niidetav ala kipub aina laienema, mida enam see korda ja puhtaks saab. Ülgape talu hooldatav aiatagune on praeguseks laienenud vähemalt hektarile.

Lisaks taimedele on seal on koha leidnud ka paar väikest veesilma vesiroosidega ning mõned ehitised. Pisike pukktuulik, kiik, varjualused vihma ja päikese kaitseks, väike kaev, vaateplatvormiga majake, suitsuahi, lõkkekoht ning ka võrkpalliplats. Lisaks mõned puukujud ja paar aiavalgustit. Kadakaid maha võetud pole, kõik ehitised ja uued taimed on sobitatud nende vahele nii, et kõigil oleks ruumi.

Aiaplaanid sünnivad öösiti

“Öösiti, kui kohe und ei tule, siis vahel mõtted uitavad omasoodu ning sageli just siis turgatabki silma ette, et vaat sinna sobiks niisugune põõsas! Või teise kohta tiik või tuulik! Hommikul lähen vaatama ja näen, et täitsa õige asi on pähe tulnud!”

Keegi kõrvalt aiandusnõu andma pole tulnud, küll aga on peremees ideid noppinud aiaajakirjadest. Neid meeldib talle väga vaadata ja näha, kuidas teised on omapäraseid lahendusi välja mõelnud.

Ülo abikaasa Anne on sättinud kadakate vahele väikese kiviktaimla ning kannab selle eest hoolt. Ka mujal aias asuvad lilled on rohkem tema hooleks. Ülole meeldib enam tegelda

põõsaste ja puudega. “Vaat siin kadakate vahel oli üks lage plats. Mõtlesin, et no mis ma sellega teen,” näitab ta.

Lagedast platsist on nüüdseks saanud oma moodi pärl – juba mitu aastat õitsevad seal roosid. Tagapool suuremad ja toestust vajavad, eespool madalamakasvulised. Kadastikku rooside toomine pole muidugi vaid taime maha torkamine. Kaevata ja toekat mulda tuua tuleb

Kõik puidust tehtu on peremehe enda kätetöö ning loomulikku värvi.

Kui tahad midagi erilist...

www.nurgapuukool.ee

AUGUST-SEPTEMBER ON PARIM AEG ISTUTAMISEKS!
Kasuta võimalust soetada endale Eestis kasvatatud taimed!

Harju maakond, Nissi vald, Ellamaa, tel 508 2615, 527 5520
info@nurgapuukool.ee. Skype: nurgapk

Iga kadaka sees on vorm, mis talle meeldib. Natuke airdates saab selle veel enam välja tuua.

Roniroos paneb kadaka õitsemal!

Paindunud kadakatest ja vanast mõrralinast seljatagune aitab roosi ülal hoida ning toob tema ilu välja.

omajagu. Vaev on läinud täie ette ning lopsakad roosid lausa säravad kadakate vahel. Omatahtsi nende juurde pugunud kukeharigi näeb välja nii, nagu oleks keegi need kuldkollased tutid sinna hoolikalt arvestades külvanud.

Roniroose on aias pandud mujalegi. Ülo on toetamiseks leidnud toimiva võtte ning kasutab ära lume poolt talvel kenasti kaardu vajutatud kadakatüvesid. Otestest kokku pandud kadakad moodustavad kena kaare, nende vahele läheb vana mõrralina, ning ongi roosidel vajalik seljatagune olemas. "Mina ühtegi asja siin värvida ei taha. Olgu nii, nagu on! Mul on tunne, et siia ei sobiks tehisevärvid," selgitab Ülo.

Iseasi on aia keskele jäävate kadakatega. Nendes on Ülo näinud mitmeid figuure ning aiakääridega kaasa aidates andnud kadakavõrardele ümaraid ja kantis kujusid. Eemalt vaadates näevad ümaraks pügatud kadakad välja nagu mõned eriti peened ilutaimed ning tihtilugu on aeda sattunud inimestel raske uskuda, et tegu on tavaliste rannakadakatega.

Selles aias tundub, et kadastik pakub aeg-ajalt isegi mõne mõtte välja ning kasvatab sobivasse kohta väikese tamme või erksavärvilise kõrre lisaks. Kadakate kõrvale aiandist toodud roosade lehterjate õitega kaunis veigela ja jaapani enelas tunnevad end seal silmanähtavalt hästi. Ka tuge-

vaid tuuli pelgav deetsia on mere ääres kodunenud ning annab heldet värvilisa oma kreemikate väikeste õitega.

Ilu üle arvet ei peeta

Aeda rajatud väikeselt vaateplatvormilt pilku üle niidetud ala lastes jäävad silma veel jugapuu, ebatsuuga, seedermand, mägivaher, hõbekuusk, keerdus vormiga elupuud, rododendronid ja õitsemise ajal pikki õiekobaraid kandev budleia ehk liblikapöösas.

Lisaks on kadakate juures koha leidnud mitmesugused elulõngad, kes end seal suurepäraselt tunnevad.

Lagedal platsil kadakate keskel on roosidele hea koht, kus nad õitsetesid hästi ka eelmisel, eriti vihmarikkal suvel.

Kümne aasta eest vaatas siit vastu kõrget maltsa kasvatav aiatagune.

Vanas rannatalus kuivavad tuules igat masti kalad, mida on mõnus soolaseks suutäieks näppu haarata.

Kui palju selles aias eri taimi üldse on? Ülo raputab pead: "Ei ole arvet pidanud. Aiandist tuues olen taimedelt sildid ära võtnud, neid on küll igavene suur kotitäis juba. Vahel läheb endalgi meelest, mis ühe või teise põõsa täielik nimi on, siis tuleb kotist mälu värskendamiseks silte uurida."

Juhul kui mõni puu end ise juurde külvab, lastakse tal enamasti olla. Puid maha võtma Ülo käsi väga kergesti ei tõuse. Isegi kärpimine on vastumeelne, kuid selleta aias ei saa. Nii lubatakse kõrvuti peenete sordiroosidega õilmitseda ka mereäärsetelt aladelt ise tulnud roosaõielistel kibuvitstel. Needki on uhked nagu kohevad roosad pilved. Küll pärast neid tuleb aeg, mil end näitavad võimsad roniroosid 'Flammentanz',

'Illusion' ja 'Symphatie'. Sellist perioodi, mil aias üldse midagi ei õitseks, kevadest sügiseni polegi.

Küllap on ka teistel aiasõpradel mullusest kevadest meenutada tusameelt tekitanud päikesepõletuskahjusid. Ülo aias said kõrvetada väikesed püramiidjad kanada kuused. Jaanipäevaks oli üks neist peaaegu uuesti täis kasvanud, teisel läks kehvemini.

Igäuks leiab oma

Kadakate vahel peidab end veel üks nutikas ehitis, mis aitab aiapidajal end kuumal suvepäeval värskelt hoida. Tihedamate ja kõrgemate põõsaste vahele on tõstetud neljakandiline veepaak, mis musta kilega kaetult ja dušitsikuga varustatult pakub võimalust kiireks leigeks veeprotseduuriks. Palava päevaga rassides kulub see marjaks ära. Rassimist sellises aias jagub.

Naabrid teavad rääkida, et Ülo on vahel juba päikesetõusu ajal aias töötamas, kastmas ja hooldamas. Kes töötunde loeb, see niisugust hobi ette võtta ei saa, muidu kaob rõõm kiiresti. "Mõnikord, kui niidan, niidan ja niidan, siis mõtlen küll, et...! Aga see läheb kiiresti üle. Ja jälle vaatad metsas käies, et sellest palgist saaks aeda hobuse või too juurikas oleks põõsa all nagu koheva sabaga orav. Siis on muidugi vaja koht otsida või see koht teha ning aed laieneb jälle suuremaks," räägib mees, muie huulil.

Pensionieas Ülo on oma peres kindlasti kõige suurem puu- ja põõsahuviline. "Naisele meeldivad rohkem lilled ja pojale puutöö," märgib Ülo.

Nii abikaasa Anne lillehuvi kui ka poeg Ahti kätetööd on majapidamises märgata. Vanasse, arvatavalt paarisaja aasta vanusesse rehealusesse on Ahti nikerdanud laevalgusti, milleks kasutas merest leitud purjekatükki ning moodsaid LED-lampe. Talu kunagisse sepikotta on tema eest-

Vana rehetuba on kolist puhastatud ja pakub palaval päeval mõnusat jahedust. Kunagi elas selles ruumis ühiselt koos kogu talupere.

vedamisel saanud mõnus istumis- ja magamisnurk. Seal on näiteks vana regi kasutust leidnud treppedelina. "Mõni tahab näppe mulda panna, teisel on silma puutöö jaoks. Kui end harjutad, õpid looduses nägema asju teisiti ja neid omavahel sobitama," teab Ülo.

Tema aed ja tegemised Karala külas on lahkelt avatud. Siit on tänava ka teleajalugu tehtud! Just Ülo Tohvi aiast läks eetrise selle aasta viimane "Terevisioon", kus oma tegemisi tutvustas kogu Lääne-Saaremaa piirkond. "Mina olen rohkem selline hobiaednik: mulle meeldib see, mis mu ümber on. Taimi lisan aeda samuti nii, et mulle endale meeldiks. Kui teised tulevad ja saavad siit ideid või on neil siin lihtsalt hea olla ning istuda, siis annab see samuti hea tunde," tõdeb Ülo. ✨

claber®

nr 1

KVALITEETSED KASTMISTARVIKUD

- kiirliited, pihustid, vihmutid
- poolid, kärud, autopesuharjad
- ei roosteta
- löögi- ja UV-kindlad
- survetaluvus kuni 40 bar
- kuni 1,5 mln kokku-lahti ühendamist
- toodetud Itaalias

KVALITEETSED OLMEPUMBAD

- uputatavad tühjenduspumbad
- veeautomaadid, survetõstjad
- puurkaevupumbad
- hüdrofoorid, automaatika
- varuosad, hooldus
- garantii üle Baltikumi

JET 600

JET INOX 800

QDR 6/6

QDV 13/8

QDVX 14/9

SUB 100; 150

SUB 1-70;
1-90; 2-65

Lõika välja, kleebi nr 1 ja nr 2 kokku ning saad mugava järjehooldaja!

www.akvedukt.ee
tel 607 5061, 447 8430

*Kamp välismaalasi huilates
ja fotoaparaadiga vehkides
ees, eestlased imestades
järel – ons need kõrred
meie heinamaal
siis tõesti midagi väärt?*

Loodusgiid Maie
Meius ütleb,
et peamine on
inimene looduse
juurde tuua
ja märkama
õpetada, siis
osatakse ka
hooldida ja hoida.

Kärbesõis
meenutab eemalt
vaadates tõesti
kärbest, sellest
ka nimi. Inimesed
hindavad selle lille
ilu, metssead aga
juuremugulaid,
mida nad innukalt
tuhnida ja nahka
pista armastavad.

Eesti

Tekst **Bianca Mikovitš**

Fotod **Sven Arbet, Bianca Mikovitš,
Kristjan Teär, Kristel Kirss**

Vilsandi rahvuspargis asuva Loona mõisa perenaine Maarika Toomel on märganud, et välismaalased peavad meil sirguvaid haruldasi taimi väärtuslikumaks kui eestlased ise. Osalt tuleb see sellest, et näiteks Lääne-Saaremaal on olemas peaaegu kõik Eesti orhideed, ning inimesed on selle teadmisega harjunud. Harjunud asja on imelik imeks panna ning lõpuks ei oska jalge ees kasvavat rikkust enam märgatagi. Pärast jaanipäeva Lääne-Saaremaal peetud esimene orhideefestival püüdis pilti muuta ja “Märka lille!” nime kandva nädalaga inimeste tähelepanu rohu sisse suunata. Aga ka kogu piirkonnale laiemalt.

Käopõlled, ööviulid ja kärbesõis

Maakodul õnnestus pooljuhuslikult sattuda esimesele Loona mõisast startinud ülimalt emotsiooniküllasele orhideeotsingule. Esimesed kümmekond taimehuvilist suundusid Kuusnõmme poolsaarele loodusgiid Maie Meiusi suunamisel ning lilled hakkasid end näitama niipea, kui jalg autost maha saadi.

Pärast esimest kümmet sammu ei olnud sakslastest, soomlastest ja eestlastest rühm veel kordagi pilku jalgade juurest kõrgemale saanud – nii palju oli vaadata.

orhideed –

õrnad ja omanäolised

Klorofüllita põdrajuure soomukas näeb juba väiksenä eemalt välja nii, nagu oleks tegu kuivanud taimega. Võhikule käpalist meenutav taim pole küll orhidee, kuid kuulub kaitsealuste liikide hulka.

Orhideefestivali külastaja on agar jalge ette vaataja, olgu pea kohal äike või päike, tema fotokaamera püsib kindlalt leitud käpalisel. Tänavune aasta oli Saaremaa orhideede hea ning tühjalt retkedelt tagasi ei tulnud.

Lillade õitega pikka kasvu balti sõrmkäpp oli üks esimesi, kes end märgata laskis, edasi juba valge tolmpaja ja kahelehine käokeel ehk ööviul. “Mis see roheliste õitega on?”

“Oot-oot! See on ju suur käopõll!”

Leide tuleb nii palju, et fotograaf ei jaksa kõiki üles pildistada ning käopõlle ta ei leidnudki enam omapäi rohust üles! “Õied on tal tõesti rohelist ja võib isegi mõelda, et mis seal siis nii vaadata on,” selgitab Maie Meius. “Aga see orhidee meelitab putukaid hoopiski nektariga ning lähedalt vaadates on õiedki väga huvitavad!”

Päris suur vaimustustorm puhkeb aga siis, kui kraavikaldalt leitakse täies ilus kärbesõis. Selle orhidee punakaspruunid õied meenutavadki kärbeid ning nimetus on päris täpne. “Magustoiduks” leiab grupp veel hariliku muguljuure ja soohiilaka. Nende viimaste leidmiseks on vaja juba kogenumat pilku, sest tegu on üsna lühikest kasvu (10–15 cm) taimeedega.

“Nojah, ma olen mitmeid neid ju varemgi näinud, aga nimesid ei tea,” tunnistab Kuressaarest retkele tulnud Katre Murd. Tema väike tütar Riti märkab lilli eriti hästi ja teeb neist mõnuga pilte.

Muidugi on meie parasvöötme orhideed troopilistest liigikaaslastest väiksemad, kuid nad on

olemas – õrnad ja omanäolised. Kokku on Eestis nähtud kasvamas 38 liiki orhideesid ning Lääne-Saaremaal on neist omakorda kohatud 32 liiki.

Looduslik botaanikaead

Tänavune jaanipäevajärgne aeg osutus orhideede vaatlemisel soodsaks ning enamasti õnnestus ühe metsatuuri juures loetleda 14–18 liiki orhideesid.

“Grupid püüame hoida üsna väiksed, sellised metsaskäigud on mõeldud pigem individuaal- kui massiturismiks. Taimed on õrnad ja me püüame piltlikult öeldes nende kohal peaaegu hõljuda,” selgitab Maarika Toomel.

Orhideefestivalil ei esitletud ainult metsarikusi. Peo peal oli tegelikult kogu Lääne-Saaremaa piirkond, mis pakkus end välja mitmel moel. Oli piknikke päikeseloojangul, meresõite, jalutuskäike kiviaedade vahel, töötubasid ja loenguid. Tarmo Pikner esitles raamatut “Eesti orhideed” ning samuti said huvilised vaadata näitust tema pildistatud käpalisest.

“Lääne-Saaremaal on suures kontsentratsioonis olemas kõik see, mida Saaremaaga seostatakse,” räägib Maarika Toomel. “On kiviaiad, kadakad, kivine karjamaa ja meri. Kui inimesed suudaksid end lahti rebida tavalisest Kuressaare, Kaali kraatri ja Panga panga vahelisest kolmnurgast, leiaksid nad palju uut ja Saaremaale omast.”

Tagasiside ja osavõtt osutusid tegelikult nii heaks, et plaane tehakse juba järgmiseks aastaks.

“Inimesed võiksid kas või korra kunstvalguse alt ja linnakivide pealt tulla siia looduslikku botaanikaaeda! Energia, mis sellest saadakse, on sõitmist kuhjaga väärt,” ütleb Anneli Teppo-Toost, kes koos Maarika Toomeliga esimese orhideefestivali korraldas.

Oma kogemuse põhjal võin öelda, et ainuüksi ühest giidiga jalutuskäigust piisab, et panna

Raamat kaasa ja loodusesse orhideesid vaatlema!

“See raamat on sündinud minu suurest huvist looduslike orhideede vastu ja soovist oma rõõmu teistega jagada,” ütleb tänava talvel ilmunud raamatu “Eesti orhideed” autor, saarlasest hobibotaanik Tarmo Pikner teose eessõnas.

Eesti looduses kasvab 36 liiki orhideesid, neist 34 Saaremaal. Eriti rikkalikult on liike ja nende leiukohti saare lääneosas, kus asub ka autori maakodu ning kus paarkümmend aastat tagasi sai alguse tema sügav huvi meie käpaliste vastu.

Raamatu ilmuniseks valmistus Tarmo Pikner kümme aastat. Orhideesid lähemalt uurides avastas ta koguni täiesti uue liigi – saaremaa sõrmkäpa, mille pilt kaunistab ka teose esikaant. Uue liigi ladinakeelsele nimele lisati leidja auks tema nimi (*Dactylorhiza osiliensis Pikner*).

Põhjalikult on kirjeldatud kõiki Eestis kasvavaid orhideesid. Teos on mõeldud eeskätt loodusesõbrale, kuid ka botaanikud saavad mälu värskendada.

Taimede kirjeldamisel piirdub autor tunnustega, mida näeb palja silmaga või läbi fotoobjektiivi. See annab võimaluse väliste tunnuste põhjal oma-silm-on-kuningas-meetodil taime määrata ja sellest äratundmisrõõmu nautida.

Aastate jooksul on Tarmo Pikner teinud paarkümmend tuhat orhideefotot, raamatusse mahtus neist 395.

Botaanik Toomas Kukk rõhutab raamatu voorustest eeskätt kolme. Esiteks fotod. Autor on käpalisi pildistanud aastaid ja püüdnud saavutada üha täiuslikumat tulemust. Eriti tänuväärne on liigisisese mitmekesisuse kajastamine fotodel. Vorme-varieete kirjeldades täidab raamat lünga meie taimeteaduses. Oluline on ka autori isiklik kogemus, sest teos põhineb tema aastatepikkustel tähelepanekutel.

Uut käpaliste raamatut võib soovitada igale taimehuvilisele: siit leiab uusi vaatenurki, teadmisi ja suurepäraseid taimefotosid.

“Eesti orhideed” on kirjastuse Varrak uue loodussarja “Roheline Eesti” esimene raamat. Kõvas köites teoses on 262 lehekülge.

Maakodu

Riti Järveots tuli orhideeretkele koos ema Katrega ega kahetsenud sugugi. Väiksele tüdrukule olid öied lähemal kui suurtele inimestele, seega osutus orhideede leidmine ja pildistamine ootamatult toredaks.

Juuni alguses õitsev valge tolmpäa on meie flooras kõige suuremate valgete õitega orhidee. Valget tolmpäa võib kohata vaid mõnel pool Lääne-Eesti ja läänesaarte puisniitudel, loopealsetel, kadastikes ja hõredates loometsades.

Kuradi-sõrmkäpp on oma nime saanud tumedat käppa või kätt meenutava, mullas asuva juuremugula tõttu. Kasvada armastab soisevõitu hõredates metsatukkades.

Niiskust armastava balti sõrmkäpa võib tavaliselt leida veekogu äärest. Heas kasvukohas võib see käpaline sirguda kuni 70 cm kõrguseks.

Suur käöpõll.

Rohekas käokeel on valgete õitega orhidee, mida algaja võib kergesti segi ajada ka ööviuliks kutsutava kahelehise käokeelega.

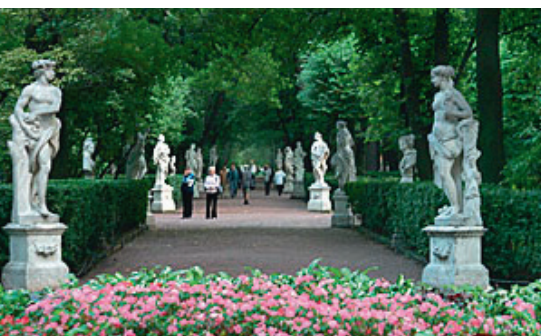

jalge ette vaatama. Juba järgmisel päeval märkas inimesi iseseisvalt Saaremaa teises servas jalutades nii balti sõrmkäppa kui kahelehist käokeelt. Samuti üht naljakat kollast käpalaadset lille, mida Eestis kasvavate orhideede nimekirjas ei leidunud. Maie Meiusi lahkel abil õnnestus selgitada, et tegu pole kahjuks uue orhideega, taim on hoopis põdrajuure-soomukas – kloro-

füllli ja seetõttu igasuguse rohelise värvita huvitav tegelane.

“Pole vahet, mille kaudu inimene looduse juurde tuleb ja seda märkama hakkab,” ütleb Maie Meius. “Peamine, et me ei hakkaks loodust võtma millegi sellisena, mis alati on olnud ning toimibki justkui ise. Kes märkab, see oskab edaspidi ka hoida.” ✨

Kaunis kuldking on erilise välimuse poolest kergesti äratuntav. Salamsi kooduaeda istutamine reeglina äpardub – mullas pole taime kasvuks vajalikku mükoriisat ehk seenjuurt.

TULE REISIMA COMTOURIGA

24. hooaeg

02.–04.08 Ruhnu. H: 200 €. 8 vaba kohta! Laev, 2 ööd taludes, 2 hommiku-, 2 lõuna- ja 2 õhtusööki, pääsmed. Reedel kell 7.00 väljasõit Tallinnast Pärnusse. Kell 10.00–13.30 laevaga Ruhnu. Sõit taludesse ja õhtusöök. Laupäev: hommikusöök. Tutvume saarega, külastame muuseumi ja kirikuid. Lõunasöök. Veedame mõnusa päeva, tutvudes saarega ka omal käel, ja supleme Limo rannas. Õhtusöök. Pühapäev: hommiku- ja lõunasöök. Kell 16.00 väljub laev Pärnu, Tallinnasse jõuame u kell 21.00.

09.–11.08 3 päeva südasuvises Soomes: Häme, Pohjanmaa ja Satakunta. Giid Jaak Viires. H: 255 €. 6 vaba kohta! 2 ööd hostelis hommikusöögiga, buss, giid, Viking Line. Hvitträck, Järvenpää, Vaasa, Kristiina-kaupunki, Rauma, Hanko, Tammisaari.

UUS! 16.–17.08 Viljandimaa koos Ott Sandrakuga. H: 99 €. 6 vaba kohta! Majutus Lahmuse mõisas kahekes toas hommiku- ja õhtusöögiga, lõunasöök, buss. Kahepäevane ringreis pakub valiku mitmekesistest kultuu-

rimällestistest (muinasajast kaasajani) ning looduskauinest paikadest. Kaeme sealtkandi „klassikat“ (Lõhavere, Olustvere, Heimtali, Loodi, Oisu jpm) ja avastame nii mõndagi seni nähtamatut. Esimene päev möödub Piilistvere, Põltsamaa, Kolga-Jaani ja Suure-Jaani, teine aga Viljandi, Paistu, Halliste ja Karksi kihelkondades.

23.–25.08. Abruca, Vilsandi. H: 225 €. 8 vaba kohta! Majutus 2 ööd Tahula külastemajas, 5 sööki, giidid, ülevaad. Reedel kell 7.20 väljasõit Virtsu, praamiga Kuivastusse. Roomassaarest laevaga Abrukale. Lõunasöök ja ekskursioon. Õhtul grillime, kohtume Abruca Maaliga ja saame elamuse Jüri Tuuliku lugudest. Majutus 2 ööd Tahula külastemajas kahekes tubades. Laupäev: hommikusöök. Papisaares sadamast sõidame kaatritega Vilsandile. Tutvumine saarega. Lõunasöök ja tagasi Kuressaarde. Pühapäev: hommikusöök. Laulu ja luulega Kuressaarest Kuivastusse (s.h.Kaali, Angla ja Koguva küla). Tallinna jõuame kell 19.00.

UUS! 23.–24.08 Läti puukoolid koos taimetarga Aino Aaspõlluga. H: 140 €. Majutus hotellis*** üks öö kahekes tubades hommikusöögiga, buss ja giid. Babite puukool. Bulduri aianduskool ja puukool. Jurmala rannapark. Salaspilsi Ba ja puukool. Baltezers puukool. Irene Rožkalna kollektsioonae.

07.–14. 09 8-päevane Maakodu reis Ungarisse. Giid Ott Sandrak. 6 vaba kohta! H: 1070 €. Lend Finnair, Tallinn-Budapest-Tallinn, 7 ööd hotellides*** hommikusöögiga, 6 õhtusööki, kõik sissepääsud, buss ja giid.

UUS! 25.–27.10 Peterburi reis. H: 170 € + Vene viisa 62 €. Majutus hommikusöögiga, 2 ööd südalinnas hotellis*** Nevsky Grand, buss, giid. Jaani kirik, Tauria palee, Parun Stieglitzi kunstikooli muuseum. Teatrikülastuse võimalus. Programm täpsustamisel.

VEEL ON VABU KOHTI

KULTUURI-, PUHKUSE- JA TELLIMUSREISID TEIE SOOVI!

COMTOUR
REISIBÜROO

Info ja registreerimine: tel 645 5925, 522 0009 • e-post comtour@comtour.ee
Comtour OÜ • Lauteri 7c, Tallinn

koguja

Siilkübarad

Tekst Lembit Kaarna
Fotod Tiit Koha, Krista Kukk, Raivo Tasso, Sven Arbet, repro

pole moenarrid

'Harvest Moon'.

Punane
siilkübar
'Mamma
Mia', taustal
trompetlillia
'African
Queen'.

*Lillepeenras põnevate
"disainkübaratega" pilku püüdvad
siilkübarad pole tegelikult üldse
mingid moenarrid, vaid tublid
õitsejad, mis sobivad eriti hästi
looduslähedase kujundusega aeda.*

Siilkübarate populaarsuse plahvatuslikku kasvu viimastel aastatel nii meil kui mujal võib seostada inimeste sooviga üha enam rajada loodusliku välimusega aedu ning istutusalasid.

Aiapidajate tohutu huvi eriti just punase siilkübara hübriidide vastu on viimasel kümnendil kõvasti tiivustanud sordiaretajaid. Enam ei pea siilkübarate puhul leppima lihtsate valgete või roosakaslillade korvikutega. Turule on tulnud enneolematu õiekuju või värvikombinatsiooniga, ka tädisõielisi sorte.

Igal kevadel jõuavad roheäride lettidele üha uued ja uued hübriidid. Eestisse tuuakse siilkübarate uudisorte peamiselt Saksamaalt, Inglismaalt ning muidugi Hollandist, kus asuvad

suured ilutaimede aretamisele ja paljundamisele spetsialiseerinud ettevõtted (näiteks Terranova Nurseries).

Punase siilkübara hübriidide massilise õitsemise aeg jääb juulikuude teise poole ja augustisse. Varaseimad sordid alustavad juba juuli algul. Pole sugugi haruldane, kui õitsemine kestab külmadeni. Moodsa sordiareetuse üks peamisi eesmärke ongi saavutada võimalikult pikk õitseaeg.

Tuntuim on punane siilkübar

Korvõieliste sugukonnast pärit siilkübarate (*Echinacea*) perekonda kuulub üheksa liiki suvel õitsevaid rohtseid püsikuid. Mõned neist võivad kasvada isegi kuni paari meetri kõrguseks.

Iluaianduses on tuntumad kahkjasaad siilkübar (*E. pallida*), kollane siilkübar (*E. paradoxa*), ahtalehine siilkübar (*E. angustifolia*) ja punane ehk purpur-siilkübar (*E. purpurea*). Viimane on kõige laiemalt levinud ja kuulub oma rikkaliku sordivalikuga vaieldamatult iluaianduse klassikasse.

Geneetiliselt on siilkübarad lähedased pävakübaratele (*Rudbeckia*). See asjaolu peegeldub ilmekalt punase siilkübara nimes, mille sünonüüm on lubatud kasutada ka nimetust punane pävakübar (*Rudbeckia purpurea*). Apoteegis müüdiv punase pävakübara tinktuur on ju tegelikult

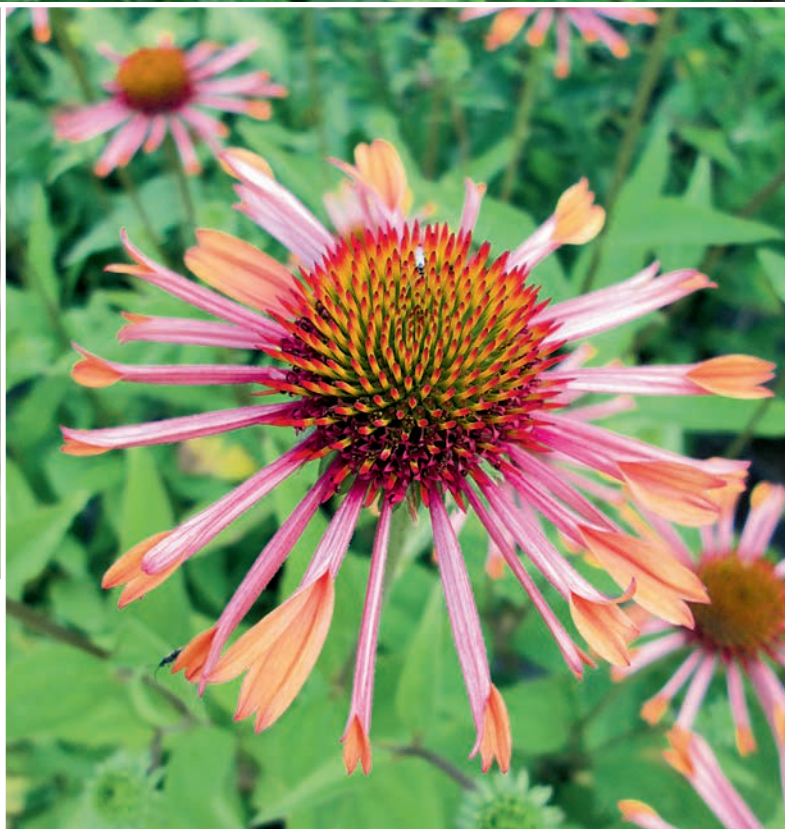
'Pink
Double
Delight'.

'Ruby Giant'.

'Green Envy'.

'Orange Spider'.

tehtud punasest siilkübarast. Siiski tekitab see pigem segadust ning mõistlik oleks siilkübarad pävakübaratest selgelt lahus hoida.

Kõik siilkübara liigid kasvavad looduslikult Põhja-Ameerika idaosas. Taime ladinakeelne nimetus tuleneb kreekakeelsest sõnast *echino*, mis tähendab merisiilikut või merisiili.

Seisev liigvesi võib hukutada

Kõige paremini tunnevad siilkübarad end avatud täispäikeselisel kasvukohal. Pinnase suhtes pole nad eriti nõudlikud. Igati meelepärane on parasniiske kuni kuivapoolne, hea veeläbilaskvusega huumusrikas muld.

Savikad mullad on enamasti viljakad, kuid hoiavad endas vett. Sellisel pinnasel jälgige, et kasvukoht ei oleks lohus või siis paigas, kuhu võib suurte sadudega vesi koguneda. Paremini sobib istutamiseks künkapealne või nõlvak, kust vesi ära voolab.

*Kingi oma perele
päikest ja tervist!*

Eesti suurim kasvuhoone- kaubamaja

kasvuhooned • talveaiad
verandad • kastmissüsteemid
kasvuhoone tarvikud

UUED TOOTED:

**Professionaalsed
toidu- ja taimekuivatid**

Kuivata ise ürte, viinamarju,
marju, õunu, seeni, kala, liha

www.rodaaed.ee

rodaaed@gmail.com

facebook.com/kasvuhooned

tel 501 6742

Rodoaed

koguja

TÄNAVUSI UUDISSORTE

Siilkübarate värvikast valikust saab päris hea ülevaate meie perefirma Aiasõber aiandis, näiteks sel aastal on sortimendis üle kolmekümne nimetuse. Suuri täiskasvanud puhmikuid (kümnekond sorti) saab imetleda aga aiandi kõrval kollektsioonaias, mis on samas ka meie kodaed.

Järgnevalt tutvustan kõige uuemaid punase siilkübara sorte, mis tulid turule alles sel aastal.

- 'Big Kahuna'. Hawaii-pärase nime on andnud sordile tema mango- või meevärvi magusalt lõhnavad õied. Püstine kasv, tugevad varred ja omapärane õievärv lisavad eestimaisele aiale troopilist vürtsi.
- 'Cinnamon Cupcake'. Kaneelpunaste lõhnavate õitega madal (50–60 cm) puhmik meeldib liblikatele

Siilkübaratele ei meeldi kõrge põhjavesi ja pinnases seisev liigvesi, eriti just talvel. Saatuslikuks võib see saada siis, kui maa on lume all sula. Sel juhul juurestik lihtsalt mädaneb ära ja kallihinnaline sort ongi hävinenud.

Kuna uute sortide talvekindlus pole kõigil ühesugune, on soovitatav lumevaesel talvel katta peenar kuuseokste, lehtpuulaastude või muu käepärase materjaliga.

Eriti laastav võib olla kiire temperatuurilangus varatalvel, kui puudub lumikate. Ilmastikust tingitud riskid on väiksemad Lääne-Eestis ja saartel, eriti ajal, mil meri on jäävaba.

Usin isekülvaja

Siilkübarate kasvuaegne hooldamine ei nõua erilist vaeva. Pikema kuiva ajal pole neid kasta vaja, sest nad on suurepärase põuataluvusega – see on geenidega kaasa saanud looduslikest kasvukohadest preerias ja savannides.

Erinevalt helmikpöörimestest, pojengidest jt ei kannata siilkübarad külmakergituse käes, mistõttu puudub otsene vajadus taimi multšida.

Siiski on üks oluline töö, mis tahab tegemist: kui soovite säilitada sordiehtsat emataime, peate isekülvist sirgunud seemikud hoolikalt välja rohima. Siilkübarad on varmad oma seemneid mulda sokutama, kui aednik laseb neil valmida ega löika närbunud õisikuid õigel ajal ära.

Seda tasub teha teiselgi põhjusel: närbunud korvikute eemaldamine kutsub esile uute õienuppude tekkimise ning õitseage pikeneb.

Punane siilkübar oma rohkearvulise sortikonnaga on lühiealine püsik, mis vajab aegajalt noorendamist. Kui tal lasta vabalt aias kasvada, siis 4–6 aasta pärast on puhmikud nii tihedad ja vanunud, et algab kiire taandareng. Seepärast on mõistlik need 3–4 aasta tagant välja kaevata, jagada tükkideks ning uuesti tagasi istutada.

Võib vaielda selle üle, kas lõigata närbunud taimejäänused maha sügisel või kevadel. Kui peenar sügisel puhtaks teha, jääb talvituvate lindude toidulaud kesisemaks. Väikesed sulelised söövad ju meeeldi siilkübara seemneid. Samas tuleb meele pidada, et siilkübarad on usinad isekül-

ja lepatriinudele. Rohkelt harunev taim kannab rikkalikult õisi kogu suve teise poole. Madala kasvu tõttu sobib eriti hästi potitaimeks.

- 'Colorburst Orange'. Puhasoranžide lõhnavate täidisõitega sort.
- 'Ferris Wheel'. Kitsad kreemvalged kroonlehed muutuvad õitsemise käigus järk-järgult sidrunkollaseks. Rohkelt harunenud tugevatel vartel on rikkalikult lõhnavaid õisi. Kiire kasvuga.
- 'Meteor Pink'. Tumeroosa putkõitest südamik on omapärase pikliku kujuga, seda ümbritsevad heledamad beebiroosad keelõied. Õitseb väga pikalt.
- 'Meteor Yellow'. Kuld kollaste korvikutega püstine kompaktnen sort. Kasvab kiirelt ja õitseb rikkalikult.

Tugevate vartega jõulised puhmikud ei vaja toetamist ka väga tuulisel kasvukohal.

- 'Secret Love'. Armastuse värvi sügavpunased täidisõied, mis võivad koguni inspireerida kirjutama sonette...
- 'Sunbird'. Pruuni südamikuga kullakarva korvikud säilitavad oma unikaalse tooni kogu õitsemisaja vältel ega pleeku. Kompaktsed puhmikud õitsevad eriti kaua.
- 'Supreme Cantaloupe'. Värskest avanenud pruunisilmsete õied meenutavad väljumisel täidisõielist gerberat, siilkübara moodi lähevad need alles õitsemise jooksul. Beežikasoranže lõhnavaid õisi jätkub pikaks ajaks.

1. 'Secret Love'.
2. 'Big Kahuna'.
3. 'Meteor Pink'.
4. 'Cinnamon Cupcake'.
5. 'Sunbird'.
6. 'Ferris Wheel'.
7. 'Supreme Cantaloupe'.
8. 'Colorburst Orange'.
9. 'Meteor Yellow'.

Isekülvist sirgunud punane siilkübar, tagapool kollase laiguna kare päikesesilm 'Goldgefieder'.

vajad. Jättes seemnekorvikutega varred lõikamata, võib uhke sordikaunitar ajapikku asendada kohaliku juhusliku hübriidiga.

Haigusi õnneks veel vähe

Taimekahjustajatega pole loodus siilkübaraid veel kuigi hästi varustanud. Mäletan hästi, kuidas mõni aasta tagasi oli kombeks öelda päevaliiliate kohta, et haigused ja kahjurid neil praktiliselt puuduvad. Nüüd on see aeg möödas. Kardan, et peagi juhtub sama ka siilkübaratega. Hetkel on aga nende peamised hädad tingitud pigem ebasobivalt valitud kasvukohast ja ilmastikust.

Bakteriaalseid mädanikke eelkõige lehtedel võivad esile kutsuda haigusetikitajad *Pseudomonas* ja *Xanthomonas*.

Niiskel palaval suvel võib külge jääda jahukaste, mis on seenhaigus. Niiskel ja jahedal ajal võivad rünnata ka mõned hahkhallituse (*Botrytis*) vormid.

Parim, mida haiguse ilmnemisel teha, on nakatunud taimeosad eemaldada. Tõsisema nakkuse korral kaevake kogu taim välja ning

'White Double
Delight'.

hävitage. Samas tasuks kriitilise pilguga üle vaadata, kas kasvukoht ikka sobib siilkübaratele. Ebasobivad olud nõrgendavad taime vastupanuvõimet kahjustajate suhtes.

Paljundamise võimalusi

Punase siilkübara sorte saab paljundada üksnes vegetatiivselt. Parim viis selleks on puhmiku jagamine.

Kes tahab korruga rohkem taimi saada, võib üritada paljundada sarnaselt floksidega poolrohtsete varrepistikutega kesksuvel. Aga arvestage, et sorditi võivad pistikud erinevalt kasvama minna. Kuna paljud põnevad sordid on väga uued, siis pole sel moel paljundamise kohta veel piisavalt kogemusi.

Veidi kindlam viis endale rohkem taimi tekitada on sügisel juurevõsudega. Kõik sordid ei anna neid aga ühtmoodi rikkalikult.

Seemnetega saab hästi paljundada looduslike põhilike. Sortide puhul tasub teada, et emataime omadused ei pruugi kanduda järglastele üksüheselt edasi. Paremini sobivad seemnest lisamiseks vanemad ja lihtsamakoelised sordid, mis oma looduslikest eellastest kuigivõrd ei erine.

Julgelt võib külvata näiteks pika õitsemisajaga ja rikkalikult harunevaid sorte 'Alba' ja 'Alaska'. Samuti õnnestub hästi sügavpunaste korvikutega laialt levinud 'Magnus'.

Külvata võib nii sügisel kui kevadel otse kasvukohale, taimi võib ka kasvuhoones ette kasvatada. Seeme idaneb 1–2 nädalat.

Sobivad kaaslased

Head naabrid on siilkübaratele eelkõige sarnaste kasvunõuetega taimed, mis samal kasvukohal kenasti edenevad.

Siilkübarate lähedusse on sobilik sokutada kevadel õitsevaid sibullilli – krookuseid, nartsisse, hüatsinte, tulpe –, mis pakuvad silmarõõmu siis, kui siilkübarad alles kasvu alustavad.

Pärast sibullilli võiksid järje üle võtta näiteks varaõitsevad päevaliiliad. Juunis annavad oma õite paremiku sordid 'Queen of May', 'Sovereign', 'Jürjala', 'Stella de Oro', samuti Middenborfi päevaliilia. Pärast õitsemist jätavad päevaliiliad oma elegantse lehestiku kenaks täienduseks siilkübaratele.

Loomulikult sobivad siilkübaratega samale istutusale nende lähemad sugulased: enamik pävakübaraid ja madalakasvulisi päevalilli.

'Coconut Lime'.

'Eccentric'.

Oranžikas-punane paksu "kübaraga" sort 'Hot Papaya', roosa 'Sherbett Blend'.

Unikaalse kujuga "kahekorruseline" sort 'Double Decker'. Väike mütsike, mis on sordiomane tunnus, ei pruugi esimestel kasvuaastatel välja areneda, vaid edaspidi, siis kui kasvunõuded on täidetud.

Pärnumaa aasta suurim

TAIMELAAT

toimub **30.-31.augustil**
PÄRNU VALLIKÄÄRU AASAL

Kohal taimekasvatavad ja aiakaupade müüjad

EESTIST: Saare-Tõrvaugu aiand, Päidre puukool, Roogoja talu, Aiasõber, PRO Haljastus, Pruuli-Kaska talu, Seedri puukool, Ranlak Grupp, Ulviaed, Elise Aed, Metste talu, Helga Ettevõtmised, Aiamoori Istikuäri, Haideaed, Ilus Aednik, Lepiku-Mardi talu kollektiooniaed, Floriine, Eesti Mesinike Liit, Palkmööbel, Ungru Paekivi, Matogard, Aiaabi, Ökomuld, Tamme talu ürdiaed;

LÄTIST: Puku lauki SIA, „Bērziņi”, ZS “Skaduli”, Irena Murisa, Z/S “Lepes”, Edgars Zihmanis, SIA Hedera Pluss, Eva Jaunromāne, Sauleskirši, K.Trejja ITU Ārijas stādudzētava;

LEEDUST: Vytautas Neliupšiai.

Kahel päeval tasuta loengu-programm erialaspetsialistidelt.

- Aed-päevaliilia - kaasaegse maakodu vapihil. *Lembit Kaarna.*
- Viinamarjade kasvatamine, soovitus-sortiment. *Harri Poom.*
- Arbuusid, melonid koduaias. *Harri Poom.*
- Elulõngade kasvatamine.
- Komposti kasulikkusest taimedele ja mullale. *Mart Ruumet.*
- Mesi ja tervis. *Maire Valtin ja Vahur Talimaa.* EML.
- Madalakasvulised viljapuud. *Elmar Zimmer.*
- Vaarika- ja mustikataimed. *Hillar Nassar.*
- Vermikompost. *Veiko Alberg.*
- Muruseemnesegud. Siirdmuru. *Henn Raave.*
- Tiigi hooldus ja tiigitaimed. *Jüri Tenson.*

Avatud töötuba lastele.

Laadainfo:

Piret Kukk, tel 502 4180
piret@prohaljastus.ee

www.parnuaiaklubi.ee
facebook.com/ParnuTaimelaat

'Fatal Attraction'.

Tagapool võiks kasvada midagi kõrget, näiteks läikiva pävakübara sort 'Herbstsonne'.

Kena päikeselaigu annab sidrunkollaste pom-poonjate täidisõitega lõhislehine pävakübar 'Goldquelle'. Rikkalikult kuldkollaseid mustja südamikuga õisi pakkuv Deami pävakübar on samuti hea aktsenttaim siilkübarate naabruses.

Kombineerida tasub aediiristega, mis õitsevad veidi enne siilkübaraid. Püsikutest võib siilkübarate kõrvale istutada veel pujusid, virgiinia tonditupikuid, liatriseid, monardasid, mesiohakaid, malvesid ja kõrrelisi.

Omal kohal on ka madalakasvulised lehtpõsad: jaapani enelad, veigelad, pöösasmaranad, kukerpuud jt. Okaspuudest võib proovida siilkübaratega kokku sobitada madalakasvulisi kadaikaid ja elupuid. Aga suurte puude juurekonkurents siilkübaratele eriti ei sobi, ka ei meeldi neile nende suur vari.

Hea rühmapüsik

Punane siilkübar on oma olemuselt suurepärase püsik rühmana kasvatamiseks. Kiireks haljastamiseks ja lausistutuse korral arvestage ruutmeetri kohta 6–10 taimet. Sobiv vahekaugus on 30–40 cm, see sõltub sordi kõrgusest ning kasvukiirusest.

Siilkübarate õied meelitavad ligi liblikaid, lepatriinusid ja muid mutukaid, mis annab peenrale ja haljasalale olulise lisaväärtuse.

Probleeme tekitab sordiliselt ebahütlane talvekindlus ning vajadus taimi 3–4 aasta tagant noorendamise eesmärgil ümber istutada.

Teistest paremini sobib haljasalale kõrgekasvuline (80–100 cm) ja eriti suurte sügavroosade kuni punaste õitega sort 'Magnus'. Ta annab suhteliselt hästi isekülvi, kaotamata emataime sordilisi iseärasusi.

Siilkübarad on ulukitele ebameeldivad, mistõttu loomad ei kipu neid kahjustama. Seepärast tasub neid toredaid püsililli istutada sellisesse maa-aeda, mida ei ümbritse tara ning metsloomad pääsevad aeda uitama.

Siilkübarad on ka head pika vaasieaga lõike- lilled.

Kas ka tõhus ravimtaim?

Mina pole kunagi siilkübarapreparaate kasutanud, küll aga soovitan rahvameditsiini fännidel mitte liigselt leili minna. Iluaianduslike hübriidsortide raviomadusi pole kuigivõrd uuritud, märksa rohkem on seda tehtud looduslike liikide puhul.

Aretuse käigus võivad liikide raviomadused muutuda. Loomulikult pole välistatud, et see toimub tõhususe suunas, aga välistada ei saa ka vastupidist. Kui tõhusust kinnitavat uuringut pole, tasub olla ettevaatlik ning reklaamiga mitte liiga agaralt kaasa minna. Minu seisukoht on, et punase siilkübara tinktuur ei ole kahjulik ega kasulik, tervendavalt mõjub selle tarvitamise juures hoopis usk, et ravim mõjub. ✨

Minisort
'Piccolino'.

'Purity'.

IV laet
"Võhma juurikas"

14. septembril kell 10.00–17.00
Võhmas Viljandimaal

Korraldab Võhma aiandusselts Kanarbik

Info: www.vaskanarbik.ee
info@vaskanarbik.ee
tel 51 76 748

MAAKODU **MaaLeht**

Kogu tööde kooliaias

Tekst Jaan Mettik / Fotod reprod

Esimese aianduskogemuse saavad lapsed kas kodu- või kooliaias.

Tööl kooliaias on kaks lisaväärtust: võistlusmoment ja rõõm ühistööst.

Kuigi sajandi eest soovitati viljapuude pritisimisel kaasata ka lapsi, siis nüüdisajal seda teha ei maksaks. Mürk on mürk.

Sellest, kuidas kooliaedade majandamine peaks käima, kirjutati üsna pikalt raamat "Kodu- ja kooliaed", mille autorid olid *dr. phil. nat.* J. Port ja isand G. Pöldmann. Raamat anti välja Tartus kirjastuses Loodus aastal 1934.

See teos pole tavaline aiandusraamat. Kohati meenutab ta oma stiililt ja ülesehituselt ilukirjandust, kohati kooliõpikut; kahtlemata on tegu aga siiski stiilse lugemisvaraga.

Kui sellele XXI sajandi lugeja seisukohast midagi ette heita, siis ehk üleäärast romantilisust ja idealiseeritust. Kuid mine tea, ehk kõik oligi nii hästi.

Veel üks märkus enne teose väljavõtet – seletusi jagab väljamõeldud Saluküla kooliaia kujuteldav koolijuhataja härra Mõtlik.

Õpetajate aed

Õpetaja keeras riistakuuri ukse lukku ja viis mind edasi õpetajate aeda.

Lavad. Kobe lauda ees olid siin lavad. "Pooled nendest lavadest kuuluvad õpilastele ja siin algab nende aianduslik tegevus juba õige vara kevadel, kui lumi veel maad katab. Meie kasvatame endile ise suvelillede taimi, samuti varajase kapsa, salati, kõrvitsa ja tomati taimi; osa nendest läheb koolile – kaunistamiseks ja kasutamiseks, osa võta-

vad endile lastevanemad. Peale selle on meile lavad aga väga tähtsaks õppevahendiks, sest et meie siin võime katseliselt järele proovida soojuse, valguse, niiskuse ja mullastiku mõju taimekasusse.

Õpetajad kasvatavad oma lavades varajast salatit, rediseid, kurke ja seda, mis kellelegi just meeldib. Muidugi jälgivad õpetajate tööd õpilased alati terava pilguga ja meie ei tohi seepärast midagi teha hooletult, sest see paistab õpilastele kobe silma."

Õpetajatel oli hea tükk juurviljamaad, kus taimed kasvasid hästi, ja üsna arvar viljapuu-aed. Eeskujulik kord paistis ka siin igal pool silma. "Selles aias teeme omad tööd meie ise või laseme raha eest teha, kui just mõni-

Töös vahelduse tekitamiseks on tähtis roll vaatlustel.

kosutame oma tervist füüsilise tööga. Ei ole võimalik nii kergesti kevadel peale koolitöö lõppu kellelgi koolimajast ja oma asja juurest labkuda. Kuid kui just kellelgi tarvis minna on – eriti suvekursuste ja pedagoogiliste päevade puhul, eks siis jaotame tööd ja kohustused eneste vahel ära. Keegi peab õpetajaist alati kobal olema. Aga et meie õpetajate korterid on rabuldavad ja koolimaja ümbrus nii kena, siis tunneme kõik endid siin kodus, ega tiku siit eemale. Meie, õpetajad, oleme oma aia üle samuti õnnelikud kui õpilased nende aia üle.”

/.../

Mul olid tekkinud vabepeal mõned küsimused kooliaia kohta ja neid arutasime veel koolimaja ees. Esiteks mind imestas, et polnud näha ühtegi õpetajat peale koolijuhataja. Selgus, et praegu, kus aiatöös on võrdlemisi vaikne aeg, õpetajad on valgunud nädalaks kuni kolmeks laiali, kes kursustele, kes vanemaid vaatama, kes rattal rändama, ja koolijuhataja on võtnud järjekorraliselt endale tööde juhatamise kooliaias.

“Kas õpilased tihti käivad suveti aias tööl?”

“Alates 4. õppeaastast on õpilased jagatud töörühmadeks; nendest käib üks rühm iga nädal kooliaias 2–3 tundi tööl. On aga rohkem töölisi tarvis, siis teatame järjekorras olevale töörühma vanemale, et sel ajal tuleb tulla kooliaeda tööle; siis ajab ta oma rühma kokku ja tuleb. Kuid meil on ju veel ka kooliteener, kes saab korraliku palga ja kes on kohustatud suvel – koolivabeajal –, aga ka kevadel ja sügisel kooliaias töötama. Õnneks on meil kooliteener just üks vanem mees, kes varemini päris aednikuna töötanud: ta töötab oma naisega iga päev suvel aias. Erilise tasuna sel puhul on talle antud tükk aiamaad ja mõned viljapuud õpetajate aias.”

“Kas vanemad ei murise selle üle, et nende lapsed suvel – kooli vabeajal – peavad kooli tööle tulema?”

“Ei nurinat pole kuulda olnud, sest õpilased käivad ju siin õppimas. On muidugi teatav raskus õpetajaile töid alati nii korraldada, et nad oleks õpetlikud ja huvitavad, ega muutuks õpilastele igavaks. Oleme töömeetodite väljatöötamisele pannud suurt rõhku ja paistab praegu, et meie õpilasi suudame huvitada ja õpetada. Tähtsaks abinõuks – töö vahelduseks – on meil vaatlused, mida töö vabal aias ja puistust toimetame, aga ka mängud.”

Kooliaed kui kaduv nähtus

Kui mina veel laps olin, olid kooliaiad igapäevane nähtus. Maakoolides olid aiad pea alati olemas ning mitmel linnakoolilgi. Tänapäeval kooliaedu ena-

masti pole, va neis koolides, kus on suudetud traditsiooni katkematuult elus hoida.

Õnneks on viimastel aastatel siiski ka päris uusi kooliaedu juurde tekkima hakanud.

Põhjuseid on selleks mitu. Kõige sagedamini on need majanduslikud. Kui koolil või mõnel sellele lähedal seisval isikul jätkub piisavalt närvi, et end bürokraatiamüüridest läbi närida, saab kooliaias laste toidulaua rikastamiseks soodsas hinnas ning garanteeritud päritoluga keeduvilja.

Teine motivaator on sageli üha enam populaarsust võitev õuesõpe. Kooliaed on selleks suurepärase paik, kuna seal saab praktiliselt õpetada väga mitmesuguseid aineid, alates loodusteadusest (taimede-loomade tundmine) ning lõpetades praktilise matemaatikaga (geomeetria kujunditega peenrad, nende mahamärgimine, pindala arvutamine jne).

Lapsed ja kooliaed

Omaette küsimus on see, kas ja kui palju peaksid lapsed kooliaias tarvilikke töid ära tegema.

Määrava tähtsusega on seal kindlasti pädeva juhendaja olemasolu ning vanemate nõusolek.

Kindlasti on laste kooliaias töötamise kohta üht-teist öelda ka tööinspektsioonil.

Määruse “Alaerialisele lubatud kerged tööd” järgi, mis on kehtestatud töölepingu seaduse § 7 lõike 5 alusel, ei tohiks algklasside õpilased (7–12aastased) kooliaias midagi teha. Neile on lubatud vaid kergeid töid kultuuri-, kunsti-, spordi- või reklaamitegevuse alal, eelkõige osalemine etendusasutuse töös loominguulise töötajana, töömodellina.

Õnneks 13–14aastased alaealised või 15–16aastased koolikohustuslikud alaealised tohivad siiski teha kergeid põllumajandustöid nagu aia- või põllukultuuride istutamine, rohimine, kastmine või muldamine, saagi koristamine, marjade või puuviljade koristamine, köögivilja puhastamine või müügiks ettevalmistamine. Teha tohivad nad ka haljastustöid.

Siinkohal on mul küll piinlik oma vähiklikkust tunnustada, kuid ma tõesti ei tea, mille poolest on aias tilli- või kapsapeenra rohimine 10aastasele ohtlikum kui näiteks flaiereite jagamine tänaval. ✦

kord kevadel kangesti kibe koolitöö ja aega ei jätku. Kuid sellistest töödest, nagu viljapuudelt saagi koristamine, sortimine, pakkimine, viljapuude pritsimine, tüvede puhastamine, liimvõõde panemine jne., võtavad ka õpilased osa, sest muidu ei saaks nad õppida tundma neid tähtsaid töid. Ka noorte viljapuude kasvatamisega tutvuvad õpilased siin selles aias asetsevas puukoolis. Et viljapuud nõuavad palju alalist hoolt, mida suvel õpilastega on raske teostada, siis ei ole meie koolile õpilaste viljapuuaeda asutanud. Ka saagi kasutamine muutuks seal kaunis keerukaks – õpetajaile on igapäev omaid viljapuud ja marjapõõsad. Nende eest hoolitsemine nõuab aega ja vaeva, kuid tasuks saame kena saagi ja

Mis on mulla happesus?

Tekst **Andro Otsus**, AS Plantex
Fotod **Jaan Mettik**, repro

Mulla happesus võib põhjustada aednikule peavalu, kuid pH-d on võimalik ka muuta.

Istikuäridest taimi valides jõutakse sageli küsimuseni: “Milline on aia mulla pH?” Sellele jääme tihti vastuse võlgu. Püüamegi selgust tuua, mis on mulla happesus, kuidas seda määrata ja mismoodi maad parandada.

Teaduslikult öeldes: mulla happesuse määrab mulla vees ja mulla osakeste pinnal olev vesinikioonide (H) hulk. Mida rohkem on mullas vesinikku, seda suurem on happesus (happelisem). Happesust mõõdetakse pH-des, mis on mullas olevate vesinikioonide negatiivne kümnendlogaritm. Happesust mõõdetakse vahemikus 0–14, kus 0 on happeline ja 14 on aluseline (vt tabel 1).

Milline happesus on sobivaim?

Enamikule kultuurtaimedest on sobivaim nõrgalt happeline kuni neutraalne muld ehk pH 5,6–7,2. Seevastu suurem osa köögivilju tunneb end hästi pH 6,0–6,5 vahemikus.

Tabel 1. Mulla happesuse jaotusastmed

3,5 pH ja alla selle	Väga tugevalt happeline
3,6–4,5 pH	Tugevalt happeline
4,6–5,5 pH	Mõõdukalt happeline
5,6–6,5 pH	Nõrgalt happeline
6,6–7,2 pH	Neutraalne
7,3–8,4 pH	Leeliseline
8,5 pH ja üle selle	Tugevalt leeliseline

Iluaianuses kasvatatakse aga väga mitmesuguseid taimi, mille nõuded mulla happesuse suhtes võivad suurtes piirides kõikuda. Vt tabel 2.

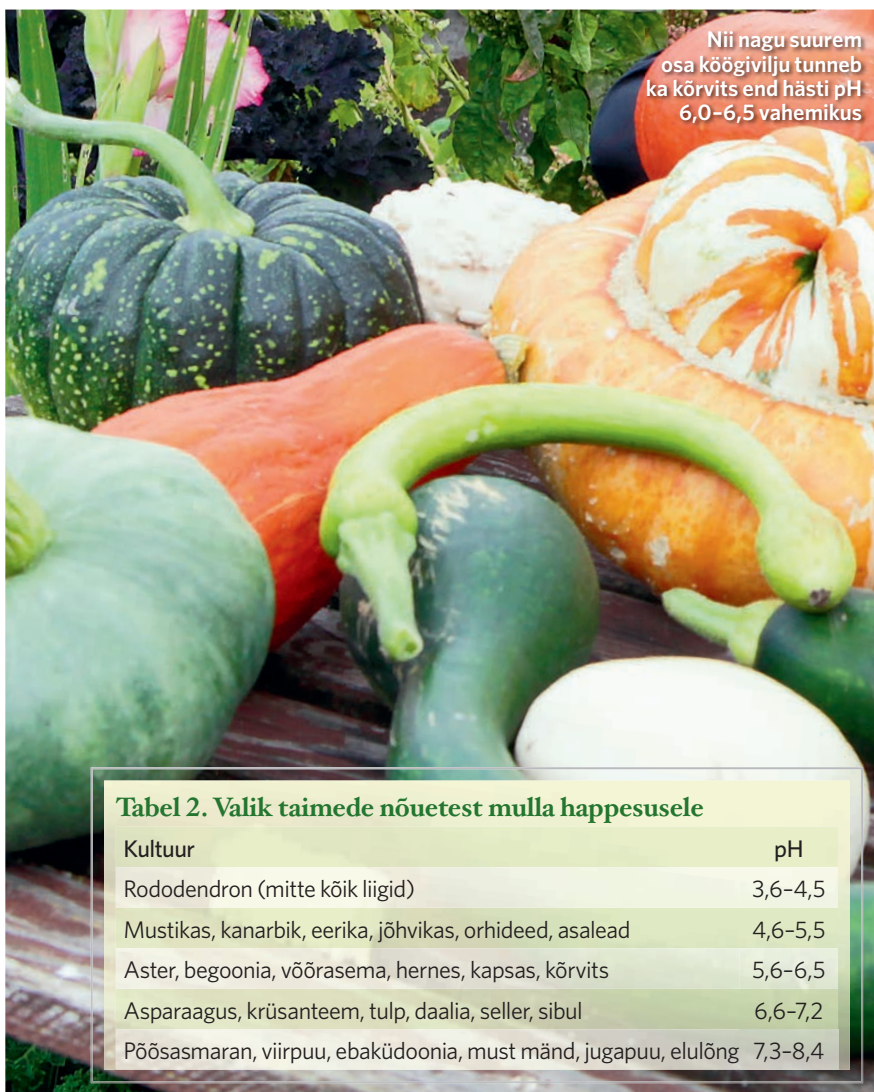
Kuidas aiamulla happesust teada saada?

Kõigepealt peaksime mõtlema, kus meie aed asub. Aia mulla happesuse kohta saab infot juba selle järgi, kus me elame.

Happelisemad mullad on Lõuna-Eestis, Võru-, Põlva- ja Valgamaal, osaliselt ka Tartu-, Jõgeva- ja Viljandimaal.

Kui elate Põhja-Eestis, siis tõenäoliselt teil happelist mulda pole, samas pole see välistatud.

Mulla lupjamine tuleks ära teha enne mullatõid.

Nii nagu suurem osa köögivilju tunneb ka kõrvits end hästi pH 6,0–6,5 vahemikus

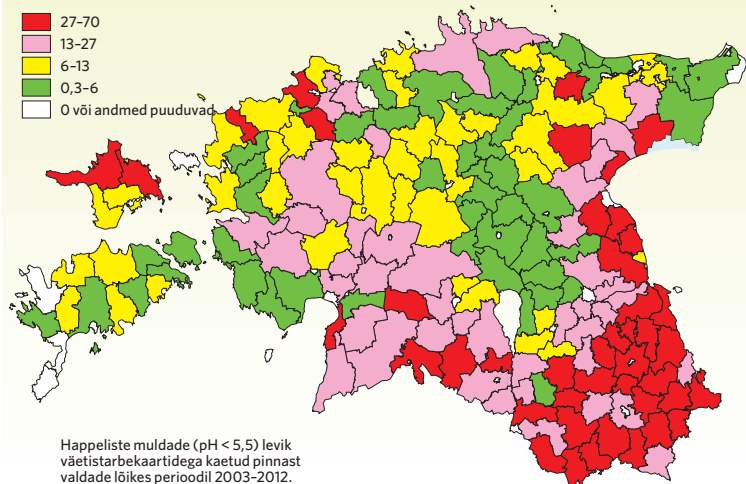
Daaliad eelistavad nõrgalt aluselise mulda.

Tabel 2. Valik taimede nõuetest mulla happesusele

Kultuur	pH
Rododendron (mitte kõik liigid)	3,6–4,5
Mustikas, kanarbik, eerika, jõhvikas, orhideed, asalead	4,6–5,5
Aster, begoonia, võõrasema, hernes, kapsas, kõrvits	5,6–6,5
Asparaagus, krüsanteem, tulp, daalia, seller, sibul	6,6–7,2
Pöösasmaran, viirpuid, ebaküdoonia, must mänd, jugapuu, elulõng	7,3–8,4

Happelised mullad (pH <5,5), % analüüsitava pinnast

Happeliste muldade (pH < 5,5) levik väetistarbekaartidega kaetud pinnast valdade lõikes perioodil 2003–2012.

Happelist mulda võib paiguti olla igas Eesti piirkonnas sõltuvalt pinnasest, kus teie aia mullad on tekkinud.

Teine võimalus hinnata oma maa happesust on indikaatortaimed.

- **Happeline muld** (pH alla 5,5)
Põldrõigas, põld-nälghein, põld-kaderohi, väikeoblikas, jusshein, maarjahein,

jänestarn, tähttarn, karusammal ja/või põldkannike.

- **Neutraalne muld** (pH 5,5–7,5)
Põltsinep, põld-kukekannus, kollane karikakar ja humallutsern.
- **Aluseline muld** (lubjarikas muld, pH üle 7,5)
Lubikas, angerpist, varretu ohakas, seakapsas.

Kolmas võimalus mulla happesust teada saada on teha mullaanalüüs. Lihtsama mulla happesuse saate ka ise määrata, kui ostate aiandusarist lakmuspaberi, universaalindikaatori või pH määramise seadme. Neid kasutades juhenduge kaasasolevast õpetusest ja saate oma aia mulla happesuse teada piisava täpsusega. Mõõtmistulemuse täpsuse huvides tuleks mõõtmist korrata eri kohtadel 3–5 korda. Täpseima tulemuse saate siis, kui saadate oma aia mullaproovi laborisse. Seda teenust pakub nt Põllumajandusuuringute Keskus ning nende kodulehelt leiate ka mullaproovi võtmise juhendi.

Millal ja kuidas mulda parandada?

Mulla happesuse parandamisele tuleks mõelda, kui mulla pH jääb alla 6,0 ning te ei taha oma aias piirduda vaid happelistel muldadel kasvavate taimedega.

Mulla happesuse reguleerimiseks sobivad päekivijahu, dolomiidijahu, klinkritolm (tsemenditööstuse kõrvalsaadus), põlevkivituhk, pulbriline kriit, puutuhk.

Väetisenormi saamiseks peate teadma nii mulla happesust kui ka lõimist.

Vajamineva lubiväetise koguse saate teada tabelis 3 olevate andmete järgi, aga kuna kasutatavad väetised ei ole ideaalsed, tuleb teil saadud kogus korrutada oma kasutatava väetise paranduskoefitsiendiga.

- Nõrg- ehk allikalubi – 1,1
- Järvelubi – 1,2
- Tsemendi- e klinkritolm – 1,25
- Põlevkivituhk – 1,2
- Dolomiidi- või päekivijahu – 1,1
- Puutuhk – 2,0

Mulla lõimise määramine

Lubiväetistarbe määramiseks on kindlasti vaja teada ka mulla lõimist (mulla savisisaldust). Lisame siia lõimise määramise juhendi sõrmeproovi meetodil.

Selleks võetakse väike (2–3cm läbimõõduga) mullatükk, niisutatakse veega ning muljutakse ja muditakse sõrmede vahel, kuni muld on ühtlaselt niiske. Seejärel püütakse mullatükki peo-

Tabel 3. Lubiväetise kogused

	Mulla pH				
	4,0	4,5	5,0	5,5	6,0
Mulla lõimis	Lubjatarve t/ha CaCO ₃				
Liiv	5,0	4,0	2,5	–	–
Saviliiv	6,5	4,5	3,0	–	–
Kerge ja keskmine liivsavi	8,5	6,0	4,5	3,5	–
Raske liivsavi	11,0	8,0	6,0	4,5	3,0
Savi	12,5	9,0	6,5	5,0	3,5

pesas kuulikeseks voolida. Kui see õnnestub, siis vorstikujuliseks. Edasi proovitakse vorsti painutada ringikujuliseks, kuni moodustub ring. Muld ei tohi ühelgi etapil mureneda ega praguneda.

Lõimise eristatakse järgmiselt (sulgudes lõimise lühend):

- **liiv (l)** – kuulikest ei saa veeretada, sest muld praguneb enne või pudeneb laiali;
- **saviliiv (sl)** – mullast saab voolida kuulikeseks, kuid mitte vorstikest;
- **kerge liivsavi (ls1)** – mullast saab voolida 2–3 mm jämeduse vorstikeseks, mis painutamisel murdub;

Lubjarikka veega kastmine võib tõsta mulla pH rododele sobimatult kõrgele.

- **keskmise liivsavi (ls2)** – vorstike praguneb painutamisel ja enne ringi moodustumist murdub;
- **raske liivsavi (ls3)** – vorstikese saab painutada ringikujuliseks, kuid moodustuvad praod;
- **savi (s)** – vorstikese saab vabalt painutada ringikujuliseks.

Seega, kui õnnestub mullast voolida vorstike ja seda natuke ilma pragunemata painutada, on mulla lõimimine taimekasvatuseks optimaalne. See meetod on ära toodud näiteks Priit Penu raamatus "Eesti muldadest põllumehel" (Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus 2006).

Millal lubjata?

Lubiväetised tuleks lisada mullale ideaaljuhul sügisel ja sügava mullaharimise eel (küünd, freesimine, kaevamine). Paraku ei hakka me aeda rajama alati sügisel ning siis tuleks lubiväetist anda aia rajamise või suuremate mullatööde eel. Tähtis on, et lubiväetised saaks mulda segatud hästi sügavalt ja ühtlaselt. Maapinnale külvides jääb lubiväetiste efektiivsus paraku tagasihoidlikuks.

Kui olete kõik tööd kenasti ära teinud, pean teid kurvastama – mulla algne happesus kipub tagasi tulema, see taastub 5–8 aasta jooksul. Siiski ei tasu hakata aeda üles võtma, sest selleks ajaks on teie aias taimed küllalt suureks kasvanud ja saavad enamasti ise kenasti hakkama. Kõõgiljajaaia võiks küll lupjamist korrata 5–7 aasta järel.

Siiani pole me sõnagi rääkinud happelist mulda eelistavatest taimedest ja mullast. Reeglina on nii: kui tahame aias kasvatada happelist mulda eelistavaid kultuure (rododendronid, kanarbikud), rajame turbaaia, mille mulla happesus on 3,5–4,0. Selles aias on probleem pigem selles, et teeme mulla kastmisveega tahtmatult lubjaseks (tõstame pH kõrgemale).

Puurkaevuvee (eriti Põhja- ja Kesk-Eesti) ja ühisveevärgivee pH on 7 ja rohkem. Seetõttu, kui kastame kuival ajal oma rodopeenart puurkaevuveega, teeme taimedele hoopis karuteene. Rodopeenra kastmiseks tuleb kasutada vihmavett.

Jõudu ja istutuslusti! ✨

Kõõgiljajaaedu peaks taas lupjama 5–6 aasta järel.

fitt
TESTED QUALITY

nr 2

**TIPPKLASSI
KASTMIS-
VOOLIKUD**

NTS = väände- ja sõlmevaba!

- UV-kindlad
- eelpingestatud võrguga
- keskkonnahoidlikud
- joogiveekõlblikud
- survetaluvus kuni 30 bar
- toodetud Itaalias

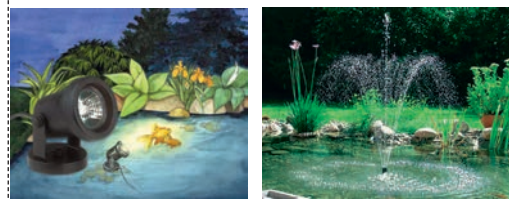

pontec
Fascinating WaterGardens

**PARIM
PURSK-
KAEVU-
TEHNIKA**

Oase
LIVING WATER

- vastupidavad ja ökonoomsed
- purskkaevupumbad
- veealused valgustid
- veepuhastusvahendid
- tiigid 150–1000 l
- pakendatud tiigikiled
- 3 x 4 m; 4 x 6 m; 6 x 6 m

www.akvedukt.ee
tel 607 5061, 447 8430

Ameerika iirised kolivad võrku

Ameerika iiriseühing (The American Iris Society) on asunud arendama veebipõhist iiriste entsüklopeediat ning palub huvilistelt igakülgset abi.

Entsüklopeedia aluseks on võetud Wikipedia mudel, mis võimaldab selle arengusse panustada nii botaanikutel, aednikel kui ka lihtsalt iirisehuvilistel.

Oma pöördumises innustab Ameerika ühing kõiki sellest taimerühmast huvitatud inimesi lisama koostatavasse entsüklopeediasse nii infot kui fotosid. Teretulnud on igat laadi teadmised ja kogemused. Eriti hinnatakse praktilistel kogemustel põhinevat infot, mis võimaldab määrata sortide potentsiaali maailma eri paigus. Hetkel sisaldab entsüklopeedia infot 45 700 iirisekultivari kohta ning rohkem kui 35 700 fotot. Entsüklopeedia arendajad on enestele aga eesmärgiks seadnud koguda enam kui miljon pilti.

Huvilised võivad ameeriklaste arendatava entsüklopeediaga tutvuda aadressil wiki.irises.org/bin/view. See on kõigile tasuta, kuid igasugused annetused on teretulnud.

Avalikud tomatite sordikatsed

Ajal, mil Eesti taimekatsejaamad vaevlevad alarahastuses, avas Hollandi seemnetootmis- ja sordiaretusfirma Rijk Zwaan Kanadas Ontarios avaliku katsekasvuhoone. See on paik, kus inimesed saavad tutvuda firma tomatite kasvatamisega ning hinnata ja võrrelda sortide maitseomadusi.

Rijk Zwaani kasvuhoonekultuuride nõustaja Marleen van der Torre sõnul on sellised katsekasvuhooned hädavajalikud selleks, et koguda andmeid, tegemaks sortidele saagiprognose ning selgitada välja konkreetsetesse kliima- ja valgusoludesse sobivaimad sordid. Ettevõtte on samalaadsed kasvuhooned juba Hollandis ja Hispaanias.

Džinnitootja rajab kasvuhooneid

Suurbritannia ja kogu maailma üks mainekamaid džinnimärke Bombay Sapphire Gin on juba mõnda aega enesele uut peakorterit otsinud. Nüüd on see leitud ning lisaks tehasele ja külastuskeskusele tuleb sinna ka kaks kasvuhoonet.

Bombay Sapphire Gini uus kodu on Laverstoke Mill Hampshire'is. Selles paigas asus enam kui 200 aastat tervele Briti impeeriumile ülioluline paberiveski, kus tehti rahatähti nii Indiale kui Briti saartele. Kogu ala võtab enda alla 2 ha ning selle südamesse – otse veskest läbi voolava Testi jõe keskele – plaanitakse rajada kasvuhooned.

Nende peamiseks vaatamisväärsuseks saavad 10 taime, mida vajatakse Bombay Sapphire Gini tootmiseks. Kuna need kasvavad nii troopikas kui Vahemere maades, on ka kasvuhooneid kaks. Üks on soe ja niiske ning teine vahemerelise kliimaga. Kasvuhooneid hakatakse kütma alkoholi destilleerimisel vabanenud jääsoojusega ning tootmisprotsessis tekkinud biojäätmega.

Laverstoke Milli hoonete renoveerimisprojekti ja kasvuhoonete kujunduse autor on Thomas Heatherwick. Tema sõnul sobivad kaarja joonega modernsed kasvuhooned ajaloolisse veskisse suurepäraselt, kuna nende kujundus põhineb suuresti Briti ajaloolisel kasvuhoonete ehitamise traditsioonil. Bombay Sapphire Gini keskus peaks külastajatele avatama juba tänava augustis.

Botaanikaiaia areng paneb kohalikud muretsema

Edinburghi kuninglik botaanikaaed plaanib taimede paljundamiseks ehitada uued kiletunnelid ja kasvuhoone, kuid paljud kohalikud on veendunud, et uued ehitised viivad valgustingimuste halvenemise ning müra- ja õhusaasteni. Planeeritava arenduse peale on juba kaevatud Edinburghi linnavalitsusse, et see ehitusloa tühistaks.

Botaanikaiaia esindaja sõnul ei suurenda kavandatavad rajatised kuidagi piirkonna tööstuskoormust, ja kuna ala, kus kiletunnelid ja kasvuhoone peaksid asuma, on praegugi avalikkusele suletud, ei vähene ka avalike rohealade hulk.

Lisaks uute taimede kasvatamiseks mõeldud kasvuhoonetele peaks arendusalal paiknema ka maja tööruumidega ning aiatöömasinate garaaž. Ümbruskonna elanike soovidele vastu tulles on praeguseks juba vähendatud planeeritavate ehitiste kõrgust.

Edinburghi botaanikaaed võitis hiljaaegu Kroonohaka auhinna (Scottish Thistle Awards) kui piirkonna suurim külastajamagnet ning parim looduselamuste pakkuja. ✨

Loodus raviks

ONYCOR

Kas teie varba- või sõrmeküüs on traumast kahjustatud?

Kas soovite ergutada küünte kasvu või soodustada tallanaha elastsust?

Onycor sisaldab tõmmiseid järgmistest looduslikest komponentidest: agaav, sirel, pune, valge sinep, Cayenne'i pipar, kadakas, lisaks taruvaik ja etüülalkohol.

Küünekahjustuste ja/või -kasvu kiirendamiseks tilgutage mõned tilgad küüne alla ja vallile. Liigsarvestunud tallanaha pehmen- damiseks või jalanaha hoolduseks hõõruge jalanahale piisav kogus 2–3 minuti jooksul pärast jalgade pesemist ja kuivatamist.

PAPS-20

Kas tunnete, et olete oma lihastele või liigestele liiga teinud?

Või häirivad teid nahamarrastused ja -kriimustused?

Ehk on teid hammustanud mõni putukas?

Paps-20 koosneb looduslikest preparaatidest: agaav, sirel, taruvaik ning etüülalkohol.

Ülitundlikkuse korral üksikkomponentide suhtes tuleb pidada nõu arstiga.

Kandke PAPS-20 õhukese kihina vastavale kehapiirkonnale kuiva naha peale, soovitatavalt 3–4 korda päevas.

KLUX

Kas teid vaevavad mao ülehappesusest tingitud probleemid ja kõrvetised?

Või olete oma kõhu liiga täis söönud?

Ehk on stress tekitanud seedehäireid?

Klux koosneb looduslikest preparaatidest: lagrits, kardemon, ingver, samuti glütseriin, etüülalkoholi sisaldus kuni 18%.

Manustage 2 korda päevas enne sööki 40 tilka puhtalt või lahustatult 50 ml leiges (toasoojas) vees. Ennetamaks söögitoru limaskestast kahjustuste tekkimist, on soovitatav mao ja söögitoru hoolduskuuride tegemine 1–2 korda aastas ühe kuu vältel.

Sobib kasutamiseks koos ravimitega. Ei soovitata kasutada raseduse ja imetamise ajal. Sapikivide kahtluse korral kasutada ettevaatusega.

UNE-MATI

Kas te ei suuda õhtuti uinuda?

Või ärkate öö jooksul korduvalt?

Unetus ja rahutu uni võib tekitada päeval väsimustunde, millega kaasneb kurnatus, närvilisus, mäluhäired.

Lisaks muutute ka haigustele vastuvõtlikuks.

Une-Mati koosneb looduslikest preparaatidest: viirpuu, veistesüdamerohi, teeleht, põldosi, tatra- ja nisukliid, humal, lisaks etüülalkohol (kuni 16%).

Manustage enne sööki keele alla 25 tilka (1/4 teelusikatäit) 3 korda päevas 2–4 nädala jooksul ja Une-Mati toob teile hea une.

Lisainfo: www.massuno.ee

Küsi Massuno loodustooteid apteekidest. Apteeker annab ka teavet, millises apteegis toodet parajasti saada on.

Külas Valloonia

teofarmis

Tekst ja fotod Hanna Miller

*Meie aedades on teod suureks
nuhtluseks. Valloonias
paneb tigudele mõtlemine
sühenäärmed tööle.*

Farmi peremees selgitamas teokasvatuse tööd.

Valloonia teofarmi häärberimajas on pererahva kodu, kõrvalhooned kuuluvad tigudele.

Noored teod viiakse esmalt väikese kasvuhoone värsele murule.

Juba vanad roomlased ja kreeklased sõid tiguid ning maitse parandamiseks nuumasid neid sobiva söödaga.

Keskajal, eriti paastuperioodil, olid teod einena levinud kloostrites. Seda eelkõige tänu kasulikele proteiinidele (75%).

Lisaks on tigudes rauda, vaske, magneesiumi, fosforit, oomega-3-rasvhappeid – seesugune suupiste on kõrge toiteväärtusega, samas kalorivaene.

Ka vanal Prantsusmaal, Šveitsis ja Saksamaal olid teod igapäevasel toidulaul. Alles XIX sajandi lõpul, kui tiguid serveeriti Vene tsaarile ja õukonnale, omandas tigude söömine gurmaanluse hõngu.

Belgias tegeleb tigude kasvatamisega umbes kümnekond farmi, ja sedagi vaid Vallooonias, kuna Põhjamere-äärses Flandrias eelistatakse sinikarpe.

Belgias tegeleb tigude kasvatamisega umbes kümnekond farmi, ja sedagi vaid Vallooonias, kuna Põhjamere-äärses Flandrias eelistatakse sinikarpe.

Tiguid hellitatakse kasvuhoones

Teofarmid on väikesed, enamasti pereettevõtted, ning toodanguga varustatakse ümberkaudseid restorane-söögihohti, kuid ka kohalikku hulgi-kaubandust. Ühes Valloonia perefarmis õnnestus asjast veidi ettekujutust saada.

Suur kasvulava õues. Siia kolitakse juba veidi kosunud teod.

Nõelapea suurused teomunad näevad välja nagu valge kalamari.

Selgus, et Kesk-Euroopa kliimas on teod talveperioodil piltlikult öeldes talveunes ja põhitöö toimub märtsist oktoobrini. Esmalt asetatakse eelmisel aastal välja valitud suuremad ja viljastunud teod väikeste avaustega ning pooleldi mulgaga täidetud karbiketele munema.

Kuigi teod on mõlemasoolised, peavad nad enne munemist paarituma. Munemiskarbike asetatakse seejärel inkubaatorikasti, kus hoitakse +20kraadist temperatuuri. Tasapisi omandavad valged, esmalt nõelapea suurused munad kalamarja mõõdu ning ligi kolme nädala pärast

Seiklused Metsapärdil

ELSA PELMAS

See on lugu tüdrukust, kelle vanematel ja isegi vanavanematel pole suvel lapse jaoks aega. Nii saadetaksegi tüdruk linnast metsa vanavanavanemate juurde, kus elu on hoopis teistsugune. Linnatüdrukule algselt võõrana tunduv maaelu saab ajapikku armsaks ning seiklused, mis linnas kunagi ei juhtuks, saavad nüüd tõeks. Nutikas tüdruk õpib heina tegema, magab esimest korda lakas, ehitab kindlust, tegeleb koduloomadega, leiab uued sõbrad ja lahendab ka ühe kuriteo.

Kõitev köitmine

VIRGYLIA SOOSAAR

Raamatust leiad neli köitmis-tehnikat, mida on lihtne kodus

käepäraste vahenditega teha. Nende võtetega võid luua imelisi fotoalbumeid, märkmikke, retseptiraamatuid jm. Lisaks õpetatakse ka ajahambast räsitud raamatu parandamist. Käsitööna valminud köited sobivad nii kingituseks kui ka oma pere ajaloo talletamiseks.

Kanapidaja käsiraamat

PIRET LEMETTI

Esimest korda kanade keskele sattudes tundub, et kõik linnud on ühte tegu ja nägu. Tegelikult on iga kana isemoodi –

nii loomult kui ka välimuselt. Kana on vähenõudlik ja armas kodulind, keda saab pidada nii maal talus kui ka linnas tagahoovis. Tuleb vaid teada, mida kana eluks vajab.

Lohejooksja

KHALED HOSSEINI

„Lohejooksja” on lugu Afganistanist väga erinevatel aegadel – alates monarhia viimastest õitsengu-aasta-

test, kuningavõimu kukutamisest kuni tänapäevase Talibani käes vaevleva rusustatud, mässuliste hirmuvalitsuse all kannatava riigini välja. See on lugu elude purunemisest ja saatuse- like muutustest, kui Afganistanis algab sõda, ning usust ja lootusest näha taas kord õitsvat kodumaad. See on lugu sõprusest ja armastusest, reetmisest ja lunastusest.

Imeline keraamika

FRIDA ANTHIN BROBERG

Fantastilised keraamilised esemed ja nutikad lahendused – sellest räägib

raamat Imeline keraamika. Siit leiad juhised, kuidas luua lihtsate vahendite abil kauneid ja isikupäraseid saviesemeid. Kaunistame neid kulla ja siirdepiltidega, vanaema heegeldatud linikud annavad keraamikale mustri ja uue kasutuse leiavad toredad leiud vanakraamipoest. Leiad ideid jõulu- ja lihavõttekaunistuste tegemiseks, peolaua katmiseks ja paljuks muuks.

Kodused hoidised

Olustvere hoidistemessi parimad palad

MAIRE VESINGI, KAITI PIRS, MALLE PETERSON

Koostöös Olustvere hoidistemessiga valminud raamat „Kodused hoidised“ on mõeldud nii algajale kui kogunud perenaisele. Raamat algab hoidistemessi parimate retseptidega ja jätkub suure hulga soolaste ja magusate hoidistega. Lisaks jagatakse häid nippe ja soovitusi, kuidas neid hoidiseid koduköögis kasutada. Autorid kutsuvad kõiki panema maitsvaid ja tervislikke kodumaiseid vilju purki, sügavkülma või kuivatatuna köögikapiriulile ning kasutama neid lihtsate ja kiiresti valmivate toitude tegemiseks.

Koduveini aabits

Täiendatud väljaanne

TIINA KUULER

„Koduveini aabits” kirjeldab tänapäevast kodust veinitegu algusest lõpuni,

alates tooraine ettevalmistamisest ja lõpetades pudelitesse villimisega. Lisaks retseptid, hüdromeetri näitude tabel, nõuandeid veinide serveerimiseks ja toitudega sobitamiseks. „Koduveini aabitsa” täiendatud väljaandes on muu hulgas lisatud kolm uut teemat: malolaktiline käärimine, kontsentreerimine ja pastöriseerimine.

Ürdivõi ja küüslauguga maitsestatud tigusid serveeritakse Kreeka pähkli koorepoolikut meenutavas küpsises. See väike suutäis maitseis päris hästi!

ilmuvad välja tillukesed teod, 60–70 isendit ühe “pesakonna” kohta.

Omandanud hernetera suuruse, viiakse teopojad väikese kasvuhoone mullale, kus kasvab värske rohi. Vaatamata mulla ja rohu olemasolule tuleb loomakesi igal etapil toita lisaks veel viljajahu seguga. Kolme-nelja nädala pärast on vaja teod taas ükshaaval kokku korjata ja edasi suurtesse kasvuhoonetesse viia. Sealgi on aluspõhjaks muld ja rohi, sealhulgas valitud ürdid, et

teoliha omandaks võimalikult hea maitse. Päeval teod magavad ja alles öhtul täidab peremees toitmisrennid söödaseguga. Kuna teod vajavad niiskust, käib ka pinnase igaõhtune kastmine, mis on ainus mehhaniseeritud tegevus teokasvanduses.

Kasvuhoonet on tarvis selleks, et hoida lisaks niiskusele pidevalt parasjagu sooja temperatuuri (+20). Ka tigude lõplik korjamine-selekteerimine käib samades kasvuhoonetes, umbes

gigi aimdus. Külastatud farm müüs tiguid nii elusatena kui eelkeedetuna ja külmutatuna või purkidesse sissetehtuna. Mõistagi pakuti ka degusteerimisvõimalust.

Maitsvad teod toidulaual

Belgias süüakse kolme liiki tiguid – harilikku viinamäetigu (*Helix pomatia*) kaaluga 20–40 g, mis prantsuse keeles on tuntud kui *escargot de Bourgogne* ehk Burgundia tigu, ja väikest ning suurt halli tigu ehk *le Petit Gris*'d (*Helix aspersa aspersa*) kaaluga 5–15 g ja algselt Põhja-Aafrikast pärit *le Gros Gris*'d (*Helix aspersa maxima*) kaaluga 20–40 g. Külastatud farmis kasvatati kaht viimast liiki, kuigi kõige hinnatumad on just väikesed hallid teod oma mahlase ja pehme liha tõttu.

Elavate tigude ettevalmistamine söömiseks on väga aeganõudev protseduur. Esmalt pannakse teod kuni kümneks päevaks dieedile, seejärel veel kolmeks päevaks jämeda soola kihile, et nende organism täielikult puhastuks ja kõik liigse väljutaks. Ühtlasi aitab see vabandada limast. Nii dieedikuuri alguses kui lõpus pestakse tiguid voolava vee all hoolikalt. Sooladieedil võib tigudele anda söödaks tilli, et saavutada liha paremat maitset.

Pärast ettevalmistusaja läbimist tõstetakse teod võrguga keevasse vette ja hoitakse seal mõni minut, kuni vesi uuesti keema läheb. Seejärel eemaldatakse teod karpidest. Väikesi halle tiguid süüakse n-ö kogu täiega, teistel süüakse vaid jalaosa ja ülejäänud, s.t soolestik, lõigatakse koos karbiga lihtsalt pealt maha. Kui on tahtmist tiguid nende karpides serveerida, tuleb teod sealt esmalt tervena välja võtta, söödav jalus muust osast ära lõigata ning karbid desinfitseerimise mõttes uuesti läbi keeta. Veel parem on aga serveerida tiguid spetsiaalsetes, Kreeka pähkli koorepooliku sarnastes küpsistes.

Tiguid keedetakse esmalt juurviljapuljongis, kuhu on maitse järgi lisatud peterselli, sibulat, küüslauku, šalottsibulat, porgandit vm maitseaineid ning juurvilju, aga ka soola, pipart ja valget veini. Keeduaeg sõltub tigude suurusest ja kogusest ning võib ulatuda poolest kuni poolteise tunnini. Alles seejärel on teod serveerimiseks valmis. Kõige levinum on tigude pakumine maitserohelise- ja/või küüslauguvõiga. Esmalt pannakse veidi maitsevõid teokarpi või küpsise põhja, siis asetatakse peale juurviljapuljongis keedetud tigu ning lõpuks kaetakse kõik pealt veel kord maitsevõiga.

Nüüd läheb suupiste ahju (200 kraadi), kus seda hoitakse vaid niikaua, kuni maitsevõid hakkab sulama. Ahjust võetud teokarpe või küpsiseid tigudega serveeritakse spetsiaalsetel õnarustega taldrikutel ning juurde pakutakse kergelt valget veini või õunamahla. Karpidest võetakse tiguid väikese kahvliga, küpsisest alusel saab gurmaan maiuse koos küpsisega suhu pista. Just nii pakus tiguid ka Valloonia teofarmi perenaine – ja see väike suutäis maitset päris hästi! ✨

kolm kuud pärast “koorumist”. Keskmise suurusega teod valitakse müügiks, suured jäetakse järgmise aasta munemiskorda ootama.

Aastas toodab külastatud farm ca 600 000 tigu. See arv ei ütle asjatundmatule suurt midagi, kuid mõeldes, kui palju kordi tuleb kasvandusepidajal kõiki tiguid ükshaaval ühest kohast teise tõsta, selekteerida, korjata, puhastada, pakendada või hoidisteks ette valmistada (muudest farmitöödest rääkimata), tekib töömahust min-

Mitmekesine

hoidiseriil

Tekst Ljudmila Koltšenko / Fotod Kai Simson, Vallo Kruuser

Suvi on külluse künnisele jõudnud. Sabver ootab marju, puu- ja juurvilju! Nüüd on aeg hakata vitamiine talveks säilitama.

Kauplusest saab nüüd kõike osta, ka konserveeritud ja marineeritud toiduaineid. Paljud perenaised ei raiskagi enam aega, et kasvatada puu- ja juurviljad oma suvila või maakodu peenral. Kuid kujutlege, kui rõõmsalt üllatunud on teie külalised peoõhtul, kui panete

lauale omavalmistatud hoidised. Teie kui perenaise maine mitmekordistub!

Talvel on endalgi meeldiv avada purki isuäratava ja maitsva salatiga, kus ei ole konservante, stabilisaatoreid, maitsetugevdajaid ega teisi tänapäevaseid keemiasaavutusi.

Nii palju kui on perenaisi, on ka kurgi- ja kapsasoolamise retsepte. Mõnedki kasutavad aga ühtesid ja samu retsepte aastast aastasse. Ehk oleks aeg mitmekesistada oma hoidiseriilut ja ühtlasi ka toidulauda!

Täidetud rohelised tomatid

Soe ja päikesepaisteline aeg ei ole Eestis pikk, ja need, kes kasvatavad tomateid, peavad vahel kasutama rohelisi tomateid, sest kõik ei jõua küpseda enne külmade saabumist. Võib muidugi tuua neid tuppa ja seal lasta järelküpseda, aga rohelistest tomatitest võib ka teha suurepärase hoidise.

- 1 kg rohelisi tomateid
- 100 g porgandeid
- 30 g küüslauku

MARINAAD:

- 1 l vett
- 2 sl (25 g) soola
- 1 sl (15 g) suhkrut
- 1 tl 30% äädikat
- musta terapipart, punast teravat pipart

Tomatid peske ja lõigake pikkupidi pooleks, pange poolikute sisse üks küüslauguküüs ja porgandiviil. Ettevalmistatud tomatid asetage purkidesse, lisage keev vesi ja laske 10–15 minutit seista. Pärast valage vesi kastrulisse, lisage marinaadi komponendid ning laske keema. Lisage äädikas ja täitke purgid ääreni kuuma marinaadiga ning sulgege siis hermeetiliselt.

Tomatitele võib soovi korral lisada tillivarsi, mädarõikalehti, juursellerit, nelki, kaneeli jne.

Retsepti võib kasutada ka punaste tomatite puhul, sel juhul on sobivamad ploomtomatid.

Kiirmarineeritud šampinjoniid

Muidugi müüakse marineeritud seeni ka poes. Miks siis minu retsept hea on? Sellepärast, et seda saab kiiresti valmistada, oma maitse järgi lisada veel ürte ja vürtse ning muidugi on tulemus soodsam.

- 500 g šampinjone
- 1 l vett
- 1 sl suhkrut
- 1 sl soola
- 6 g 30% äädikat (1 tl)
- musta terapipart, loorberilehti

Soolasele veele lisage maitseained, laske keema tõusta, lisage seened ja laske keeda 20 minutit. Pärast lisage äädikas ja tõstke pliidilt jahtuma. Võib kohe süüa.

Selliseid seeni saab tarvitada külma suupistena peolaual, kaunistades neid ürdipestoga või kasutada salatite valmistamiseks.

Karusmarja-adžika

- 1 kg karusmarju
- 200 g küüslauku
- 1 tšillipipar
- soola

Laske kõik komponendid läbi hakklihamasina, pange purkidesse ja säilitage külmkapis. Sobib hästi liharoogade juurde ja võileibade valmistamiseks.

Samamoodi võib adžikat teha punasest sõstardest ja ka kiivist. Proovige!

Päikeseline keedis kõrvitsast

Kõrvitsast saab teha paljusid roogasid (pannkoogid, pirukad, supid, risotod jne) ning katsetada erinevaid säilitamisviise (marineerimine, külmutamine jne). Pakun välja veel ühe säilitusvariandi – keedise, mis külmal ja pimedal talveõhtul meenutab teile suve.

- 250 g kõrvitsat
- 10 g ingverit
- 100 g porgandit
- 150 g suhkrut

Puhastage kõrvits, lõigake kuubikuteks, segage suhkruga ja laske 10 minutit seista. Peske ja koorige porgand, riivige see ja lisage kõrvitsale. Koorige ja viilutage ingver ning lisage samuti kõrvitsale.

Keetke nõrgal tulel, kuni köögiviljad on pehmed ja püreerige köögikombainis või blenderis. Kuumutage keemiseni, siis pange keedis purkidesse ning sulgege need kaantega. Säilitage külmkapis. Kui plaanite pikaajalist säilitamist, võib purgid steriliseerida.

Ingveri asemel võib lisada apelsini- või sidrunimahla koos viljalihaga (tsitruselistel puuviljadel peab ära koorima värvilise kihi, muidu läheb keedis mõruks).

Keedist pakkuge koos pannkookidega, määrige röstsaiale või kasutage küpsetamisel. ✱

MAHLAPRESS

KAS OLED ÕUNASAAGIKS VALMIS?

MAHLAPRESS V20 INOX

- korvi maht 9 l
- korvi kõrgus 300 mm
- korvi läbimõõt 200 mm
- pressi kaal 11 kg
- roostevaba teras

ÕUNAPURUSTAJA B100

- tootlikkus kuni 300 kg/h
- kaal 15 kg
- täitekolu 40x40 cm
- täitekolu roostevabast terasest

ERIPAKKUMINE: mahlapress ja õunapurustaja

komplekti hind

359 €

(tavahind 499 €)

Hinna sees kiire kohaletoomine koju,
suvilasse või otse õunaaeda.

Pakkumine kehtib kuni kaupa jätkub.

OÜ RIKSMAN • tel +372 518 8835

www.mahlapress.ee

AUGUSTI

sündmuste kalender

- Augustikuus on Põlvamaal Karilatsi rahvamajas vaadata rändnäitus "Moodne rehemaja. Arhailise ruumi uuestisünd".
- Terve kuu on Kumu kunstimuuseumis väljas põnev näitus "Aegade järelelu". Teave www.kumu.ee.
- Keilas Harjumaa muuseumis on vaadata näitus "HOPS! Mis on sinu hobi?". Muuseum ootab järgmise näituse jaoks teavet vanade tikitud või pindpõimes kootud tekkide kohta. Teave www.hmk.ee.
- 1. augustil on Vormsil Hiiu kandle festival.
- 1. augustil õpetavad mänguasjameistrid Lembe Maria ja Lembit Sihvre Harjumaa muuseumis (Keila, Linnuse 9, kl 12–15) vanade asjade neljapäeval lelusid tegema ja puitu voolima. Teave www.hmk.ee.
- 1.–3. augustini kestab Viljandis "Rock ramp", Audru ringrajal "Grand Turismo Baltica". Teave www.audruring.ee.
- 1.–4. augustini kestab Tartus puhkpillimuusikafestival "Mürtsub pill".
- 1.–4. augustini kestab Haanjamaa parimates saunades III suitsusauna nädal.
- 1.–4. augustini kestab XXII Jõgeva TREFF.
- 1. ja 29. augustil on Eesti Vabaõhumuuseumis pärimusmeditsiini päevad.
- 2. augustil on Aruküla Vildivillas toortoidu päev.
- 2. augustil on Narva-Jõesuu rannas VI meremiiljooks.
- 2. augustil on Kehtnas valla teatripäev ja Tsoorus sūdasuvisemman, Puigal on VII külapäev.
- 2.–3. augustil on Leigo järvemuusika.
- 2.–3. augustil on Seto kuningriik Luhamaal.
- 2.–4. augustini kestavad Tapa päevad ja III vorstifestival.
- 2.–4. augustini kestab Ventspils festival. Teave www.ventspils.lv.
- 2.–4. augustini on Pärnus XVI gildipäevad ja XV portselanipäevad.
- 2.–4. augustini on Voorel linnade suvepäevad, Kärklas XII ratsupäevad ja Hiiumaa puhkpilli päevad.
- 2.–3. augustil kestavad "XX Hiiumaa karikas kardispordis" ning 2.–4. augustini XII Kärkla ratsupäevad ja Hiiumaa puhkpillipäevad.
- 2.–3. augustil kestavad Kuressaare merepäevad ja Pärnus gildipäevad.
- 3. augustini kestavad Kuressaare kammermuusika päevad.
- 3. augustil on Harjumaa Kirivalla külas Rosmakori roosiaias roosisilmastamise õppepäev. Teave www.rosmakor.eu.
- 3. augustil on Harjumaa Karla külas "Lilleralli 2013": korraga võtavad külalisi vastu mitu aiandustalu. Roogoja talus on parimas õieehetes elulõngakolleksioon; Sadevälja talu iluaiast saab aiarajamise nõuandeid; Tõnise puukoolis näete suurt ilupõõsaste ja -puude kogu. Roosoja talu tutvustab oma roose Roogoja talus. Lisateave: aiandustalud.weebly.com.
- 3. augustil on Kärklas kohvikute päev ja Saulepis kodukandipäev.
- 3. augustil on Manija päev ja Võsu rannafestival, aga Põlvamaal peetakse Akste järve pidu.
- 3. augustil on Kurgjal C. R. Jakobsoni muuseumis XVIII lamba- ja kitsepäev.
- 3. augustil on Keilas Harjumaa muuseumi õuel (Linnuse 9) õppepäev, kus konservator Marike Laht õpetab, kuidas vanu villaseid tekke kodus säästvalt hooldada, pesta ja kuivatada. Teave www.hmk.ee.
- 3. augustil on Jõgeval I kollektsionääride päev ja "Wanavara laad". Veel on Jõgeva Trefi motoparaad.
- 3. augustil on Otepääl pähklilinna käsitöö- ja rahvamuusikapäev ning Suure-Jaanis järvepidu.
- 3. augustil on Angla V pärimuspäev ja lõõtspilliühingu kokkutulek.
- 3. augustil on IX Kalevipoja kala- ja veefestival ja line-tantsu festival Kasepää.
- 3.–4. augustil on Järva-Jaanis Eestis ise ehitatud või ümber ehitatud liikurite näitus ja killavoor "Ehitatud Eestis 2013".
- 3.–4. augustil on Alatskivi mõisa ajalooapäevad. Teave www.alatskiviloss.ee.
- 3.–4. augustil on Sagadi mõisas puupäevad.
- 3.–4. augustil on Kiviõli Tuhamäel motofestival ja külgkorvide MM.
- 4. augustini kestavad Märjamaa päevad ja VIII Märjamaa folk. Vigalas on folkloorilaager.
- 4. augustini kestab Tartumaal Aiasõbra aiandis veel päevaliiliate nädal. Teave www.aiasõber.ee.
- 4. augustil on vanamuusikakontsert ja mõisapäev Sutlemas, Narva-Jõesuu rannas liivakujude konkurs.
- 4. augustil on X Alutaguse rattamaraton, Pandivere rattaralli ja minigolfiturniir Vihula mõisas.
- 4. augustil on "Lauluga maale" lindistus Võru Kuperjanovi pataljonis.
- 5.–10. augustini on Tartus armastusfilmide festival tARTÜFF.
- 7.–10. augustini kestavad XVII Varbola puupäevad ja Tõrva linna päev ning loodusfestival, mis lõpeb etendusega "Tõrva loits".
- 7. augustil on "Paide rull 2013".
- 8. augustil õpetab käsitöösalong Vaarikas Vahukoorega Harjumaa muuseumis lastele paelte tegemist ja nendega mängimist. Lisateave www.hmk.ee.
- 8. augustil on Ilootak Setu talumuuseumis.
- 8.–9. augustil värvide tegemise meistrikursus Pärnumaal. Teave <http://maarahitektuur.blogspot.com/2013/07/varvide-valmistamise-kursus.html>.
- 8.–11. augustini kestavad Lihula kultuuripäevad. Rongkäik, kontserdid, autode orienteerumine valla teedel, vanade autode näitus, Läänemaa külaseltside käsitöönäitus ja töötoad linnamäel, Läänemaa tantsupidu "Veere, veere päevakene", võrkpallivõistlus. Päevakava vt www.lihula.ee.
- 8.–11. augustini kestab Ruhnu regatt.
- 8.–18. augustini kestab Lätis Jūrmalas festival "Summertime". Teave www.dzk.lv.
- 9. augustil on Kehtnas mõisapäev.
- 9.–10. augustil on Pärnus SPAfest.
- 9.–11. augustini kestavad XVII Tõstamaa valla päevad.
- 9.–11. augustini on Narva linnuses ajaloofestival "Narva lahing". Valgamaal on maasturite osavussõit "Klapperjaht 2013".
- 9.–11. augustini kestab Viru Folk. Teave www.virufolk.ee.
- 9.–11. augustini kestab motokross "Mulgakakerdus", Valgas maasturite osavussõit "Klaperjaht" ja Järvakandis vibuturniir "Järvakandi open".
- 9.–11. augustini on Mustvees vanausuliste pärimuskultuurifestival "Peipus".
- 10. augustil on Türi kultuurimaja pargis rohevahetus.
- 10. augustil on Kiiklas keha ja kultuuri päev, Narvas energiajooks, aga Kurgjal eesti hobuse päev.
- 10. augustil on Narva-Jõesuu linnapäev ja laad, Albu vallas Tammsaare muuseumis "Meistrite laad".
- 10. augustil on Palmses mõisapidu ja saab osaleda külastusmängus "Unustatud mõisad".

- 10. augustil on Pärnus tänavafestival ja kunstide öö "Augustiunetus". Vt www.augustiunetus.ee.
- 10. augustil on "Kalevipoja kala- ja veefestival" Kasepääs ning Mahu rannas VI pilliroofestival.
- 10.–11. augustil on Kabala mõisas Raikküla valla käsitööpäevad ja Lihula mõisas III "Lihula lillkirja festival". Viimase kohta saab teavet www.lihulatikand.blogspot.com.
- 10. ja 11. augustil on Antslas Hauka laad.
- 10. ja 11. augustil toimuvad Eesti Muusikaõpetajate Sümfoonia-orkestri päikesekontserdid. Esimene Pärnu Tervise kultuurikeskuses kl 19 ja teine Türi kultuurimajas kl 14. Soleerivad klassikatähed Johan Randvere (klaver), Mihkel Kallip (trompet). Piletid: Pärnus 8 eurot, Türil 2 ja 4 eurot.
- 10. ja 11. augustil on Jaago käsitöötalus Tartumaal siirdepildikeraamika õpituba, lisaks vihmavarju-makeover, elegantse kübara tegu, majapidamis-sisustuskorvide valmistamine.
- 10. ja 11. augustil on kultuuripäevade raames Lihula mõisas Lihula lillkirjafestival.
- 10.–12. augustini on Pärnus Uue teatri ja 10.–14. augustini tänavakunsti festival.
- 11. augustil on Saare-Tõrvaagu aiandis õppepäev "Viinapuu suvel".
- 11. augustil on Kurgjal C. R. Jakobsoni muuseumis III eesti hobuse päev.
- 11. augustil on Narva-Jõesuus V puhkpillilahing.
- 12. augustil on Narvas noorsoofestival "N+FEST".
- 12.–17. augustini kestab Puritse jõe kaldail jõefestival "PurFest". Teave www.iise.ee.
- 12.–18. augustini kestab Moostes kunsti- ja ideesümposium "Avamaa", Kassinurmes on "Mütöfest".
- 14.–17. augustini on Pärnus "Monomaffia" ja 15.–16. augustil rahvusvahemuste festival "Multikultuurne Pärnu".
- 16. augustil on Mulgi rattaralli ja matk "Rattaga Raplamaal".
- 16.–17. augustil kestab Tartus VIII Emajõe festival, Valgas militaarjaloo festival ja Kabala rahvamajas VIII kartulitrüki festival. Teave www.printpotato.pri.ee.
- 16.–18. augustini kestab Sadala rahvamajas külateatrite päevad ning samal ajal toimub Viljandimaal Kuhjaveres IX külateatrite festival.
- 16.–20. augustini kestab Põlvamaal "Ökofest". 19. augustil on festil perepäev. Teave www.ecofest.ee.
- 16.–21. augustini kestab Võru vaskpillipäevad, 18.–21. augustini peetakse linna sünnipäeva.
- 17. augustil on Mustvees "Kalevipoja rullimaratoni", Jõgeval valla päev ja suvelõpu pidu.
- 17. augustil on Tartu botaanika-aias ravimtaimepäev.
- 17. augustil on jõekääru kontsert Pedeli paisjärvel. Teave www.valgalv.ee.
- 17. augustil tähistab põllumajandusmuuseum Ülenurmel rukkimaarjapäeva, samas Lasva järve kaldal on tulemuusika ja laad.
- 17. augustil on "Seto külävüü kostipäev" – Setumaa eri paigus saab perekohvikutes mekkida sõira, suulimi, tatipiirakut jpt setu toite.
- 17. augustil on Saue valla Vanamõisa vabaõhukeskuses Vanamõisa käsitöölaad.
- 17. augustil on Mäetaguse mõisas muusikafestival "Mäetaguse Big Bäng 2013".
- 17. augustil on Obinitsas võrkpalliturniir "Paasavolle".
- 17. augustil on Hiiumaal Kõrgessaare sadamas "Lestafest". Teave www.lestafest.ee.
- 17. augustil on muusikafestival "Mäetaguse Big Bäng 2013".
- 17. augustil on Narva linnuses suvelaad, Rakvere linnuses "Õuduste öö".
- 17. augustil on Vargamäe II võistutantsimine.
- 17. augustil on Kõllestes valla kodukandipäev.
- 17. augustil on Valgas rahvusvaheline vanavara laad.
- 17. ja 24. augustil on küünlavalgusõhtu Narva-Jõesuu Heledas pargis.
- 19. augustil on Obinitsas paasapäev e issandamuutmise püha.
- 19. augustil on Toilas Oru pargi promenaad. Teave www.promenaad.com. Raplas on "Sumeda suveõhtu kontsert".
- 19.–22. augustini suur katuse meistrikursus Lahemaal. Teave <http://maaarhitektuur.blogspot.com/2013/07/suur-katuse-meistrikursus.html>.
- 20. augustil avatakse Lihula vallas Alaküla krossirada. Vargamäel on Albu valla perepäev.
- 20. augustil on Tahkurannas hapukurgifestival ja Lepa külas "Lepä kirmas".
- 20. augustil on Türil järvekonsert ja Kärus VIII järvepäev.
- 20. augustil peetakse Jaanipeebu külas Rõuge valla külade päeva.
- 20. augustil on Sillamäe II kõrgushüppe gala.
- 23.–25. augustini on Pühalepa kirikus II muusikafestival.
- 23.–25. augustini esitatakse Haapsalu piiskoplinnuses oratooriumi "Valge Daami saladus", samal ajal kestab ka Valge Daami aja käsitöölaad.
- 24. augustil on Lüübnitsa kala- ja sibulalaad.
- 24. augustil on "Pühajärve Spinning 2013".
- 24. augustil on Jõgeval VI küsilaugufestival.
- 24. augustil on Vaiatus pärimusmuusika päev.
- 24. augustil on Paides kultuurilaad.
- 24. augustil on Vormsil Rälby veski juures suvelõpulaad.
- 24. augustil on Aidu karjääris veefestival. Teave www.aidu.ee. Kohtla-Järve Kunstialleel on "Pärandkultuuriaasta käelises tegevuses". Teave www.kjkk.ee.
- 24. ja 25. augustil on Peipsi regatt.
- 24.–25. augustil on Narva linnuses hoidisefestival "Suvi purki" ja Türil Eesti brassansamblike päevad.
- 25. augustil on Haapsalu pitsi päev.
- 25. augustil on Rõuges Sandisuu ummamuudu külalaad.
- 25. augustil on Juuru kogukonnapäev.
- 25. augustil peetakse Toilas Oru pargis kaevurite päeva.
- 25. augustil on Lihula vallas ratsavõistlus "Metsküla kronu".
- 25. ja 26. augustil on Narva linnuses "Eesti pitsipäevad".
- 29.–31. augustini toimub Corelli Music festival "Tallinna tornid", mis tutvustab linna kuulsat ja täienenud "kilukarbi-siluetti" läbi eri ajastute muusika.
- 30. augustist 1. septembrini kestab Pärnus Jüri Jaanson "Kahe silla jooksuga" seotud üritused.
- 30.–31. augustil on Pärnus Vallikäärü aasal MTÜ Pärnu Aiaklubi sügisene taimelaad.
- 31. augustil algab Matsalu VI rattakross.
- 31. augustil on Kurgjal talupäev ja Hiiumaal "Nordic festival".
- 31. augustil on Kihnu regatt.
- 31. augustil on Kallaste kala- ja sibulalaad.
- 31. augustil on Kundas laste ja noorte päev.
- 31. augustil on muinastulede öö Ahjal, Toilas, Viimsis, Pärnus, Kundas, Võsul jt randades.
- Pärandiralli peatub augustis lausa neljas kohas: Pärnumaal Pikaveres, Põlvamaal Kõllestes, Lääne-Virumaal Sallas ja Raplamaal Raikkülas. Kavald leiate "Kultuuripärandi aasta" kodulehelt.

Uudiseid ja eelteateid ootab iga kuu 10. kuupäevani toimetaja **Kristel Kirss**.
Tel 661 3370, e-post kristel.kirss@maakodu.ee.

	mehenimi	poeg, ingl. k.	Ametioskuste Komisjon	Noorte Meediaklubi	jumal, itaalia k.	L	pahkluu	umbes	rahvuslik puhkpill	alumiinium	sõudmisvahend	tänav Tallinnas	inin	Reference Document Database		terav ese
T															hapnik	
															ajaleht, lüh.	
	kunstiline tegevus							õli- ja ilutaim								
R										laevaomanik Service Personnel and Veterans Agency						
						Uus Eesti		United States küla ja karjäär Ida-Virumaal								
						riidesort										
						luuletaja, in., nimi										
						küla Laimjala vallas										
						haiguslik ettekujutus ilupöösas					lõhkeainet täis ala					
	sümfoonia või sonaadi aeglane osa	riivamine, puude	lauljanna	... valgus Institute of Hotel Management			Geoloogia Instituut	voolutugevuse ühik	meeter punktlaulja, nimi, in.		persoon	Vene tank		küla Värskas vallas	järjestikused tähed	üksikvõte
S													...-sak ühendus punktide vahel			
	küla ja sadam Noarootsis							sõjalaev küla								
	köögiviljaaed, peenramaa						niikaua kui Võrumaa vald					on ingl. k. meri Euroopas				aasta rinnalaps
	Peipsi järve suunduv jõgi			Tartu Descartes'i Lütseum				päevitusriided								
	Department of Education & Training			veeprotseduuridega puhkeasutus meistriõistlused				elektronvolt			inimene luuleliselt 2 vokaali					
	katusega täht	liiter	mees, murdes					näitleja					Prantsuse mustsõtra-kokteil väävel			
K																
						United Artists		Kunstnstituut geoloogilise ajaarvamise ühik								
						uraan	eitus takistusühik			sotsiaaldemokraatlik partei						
						koorijuht										
						mitte see			diameeter							
						järjestikused tähed										

Lahendusi ootame 19. augustiks aadressil:
Maakodu, Narva mnt 13, 10151 Tallinn, e-posti teel kristel.kirss@maakodu.ee
 Lisage vastuse juurde ka oma selle numbri lemmiklugu.
 Õigete vastuste vahel loosime välja raamatu!

AVANT laadurid

AVANT TECNO OY (Soome) on maailma juhtiv, omakaalult alla 2000 kg kaaluvate kompakvlaadurite valmistaja. Laadureid müüakse suure eduga kõikjal maailmas ning ka Eestis on tänaseks kasutusel 600–700 AVANT laadurit väga erinevates töovaldkondades. Masinad valmivad Soome tehases, läbides range ja põhjaliku kvaliteedikontrolli. Komponentidena kasutatakse vaid parimaid.

AVANT on väikelaadurite tootearenduse teerajaja ja konkurentidele kättesaamatu. Tänu intensiivsele tootearendusele, põhjalikule kvaliteedikontrollile, laiale mudelivalikule ja uudsele tehnoloogiale on AVANT laaduritest saanud klass täiesti omaette masinaid, millele ei suuda konkurentsi pakkuda Hiinas, Poolas, Itaalias või arengumaades valmistatud õnnetud analoogid ja AVANT vanema põlvkonna ebakvaliteetsed koopiad. Intensiivne tootearendus ja pidev koostöö klientidega masina arendamise osas, töökindlus, laitmatu hooldus ja varuosade kättesaadavus on argumendid, mis tagavad laadurite suure müügi.

Teerajaks selles masinaklassis on mitmeid innovatsiooniahindu üle maailma pälvinud AVANT laadurid, mis on loodud tõsiseks töötegemiseks koostöös professionaalsete ja nõudlike klientidega. AVANT laadu-

rite edu näitab seegi, et enamik konkurentide üritab järgida just AVANT laadurite tootearendust ning pakkuda analoogseid lahendusi.

Tänu masinate universaalsusele, töökindlusele ja kasutamiskihtsusele kasutavad ka Eestis AVANT laadureid väga paljud haljastus- ja ehitusfirmad, kinnisvarahooldusettevõtted, hotellid, turismitalud, vallad, linnad, põllumajandusettevõtted, kalmistud, aiandid, talupidajad, maakodude omanikud, eraaiapidajad jne.

AVANT laadureid on mitmeid mudeliseeriaid: 200, 300, 400, 500, 600 ja 700 seeria masinad. Mudelivalik on lai, masinaid leiab väga erinevaks otstarbeks. AVANT laadurite põhilisteks konkurentsieelisteks on masinate universaalsus (tänu väga laiale töövahendite valikule), töökindlus, kerge kaal, suur jõudlus ning kasutamise kihtsus.

- **tõstejõud kuni 1400 kg**
- **tõstekõrgus kuni 2,8 m**
- **sõidukiirus kuni 25 km/h**
- **kaal alates 590 kg**
- **lai valik lisaseadmeid**
- **lai mudelivalik**

- **Konkurentsilt enim müüdud väikelaadur ka Eestis.**
- **Lai mudelivalik masinaid alati kohapeal esinduses Sael.**
- **Lai valik kvaliteetseid töövahendeid alati kohe saadaval.**
- **Valmistatud Soomes, vt: www.avanttecono.com**
- **Originaalne AVANT.**
- **Üle 600 müüdud laaduri Eestis.**

AVANT laadurite maaletoomise, müügi ja hooldusega tegeleb AS SAMI müügiosakond: Harjumaa, Saue, Tule 20, lisainfo tel 670 9040, müügijuht 528 2732 või sami@sami.ee.

Müügihall avatud E–R 8.00–16.30.

SAMI
MASINAKESKUS
www.sami.ee

Kiirelt ja mõnusalt Soome puhkama!

ÜHE SUUNA
PILET
ALATES

25€

ÖÖPAKETT
KAHELE
ALATES

86€

AUTO-
PAKETT
ALATES

79€

REIS
KESTAB
2,5
TUNDI

Piletid ja lähem info telefonil 66 46 000.

eckeroline.ee

ECKERÖ **LINE**
MÕNUSALT TALLINNAST HELSINGISSE